

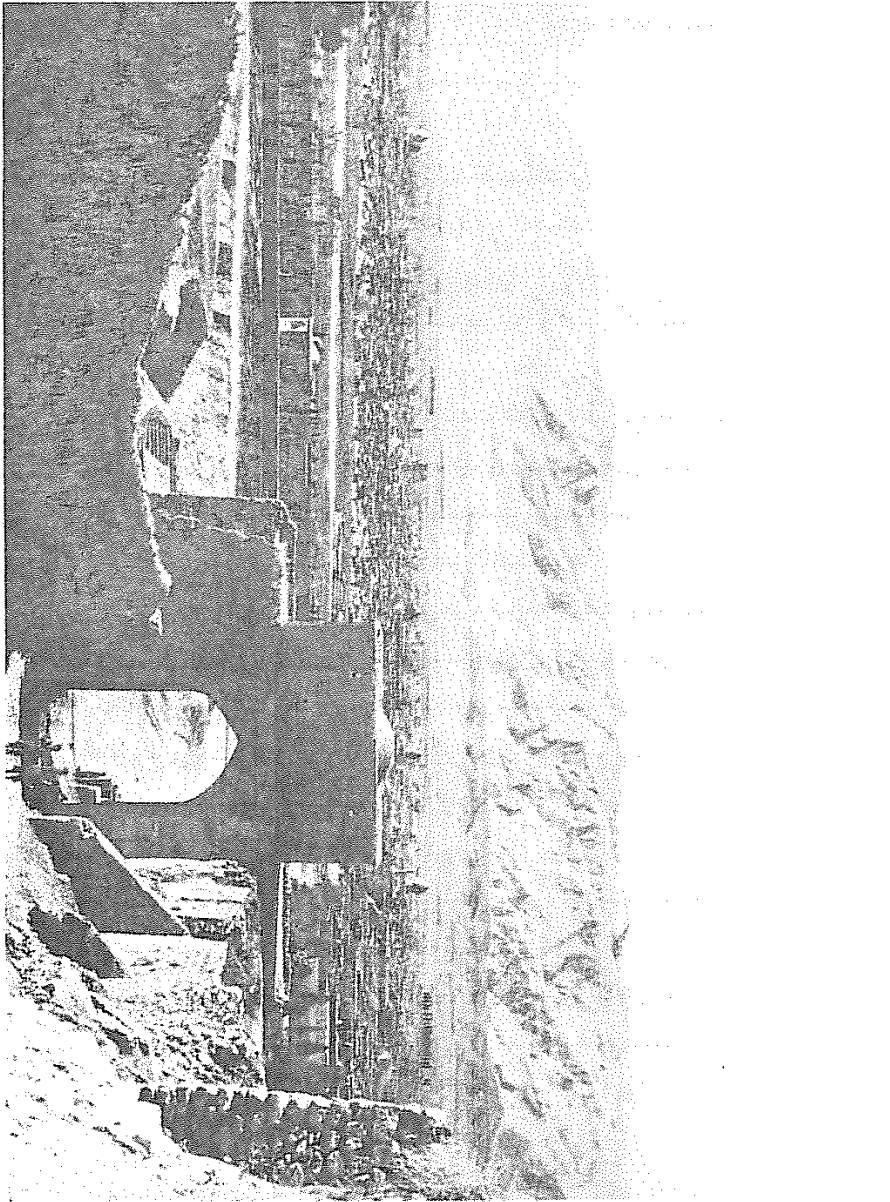
خودمان را به استخر آب زلال رساندیم و در دل آب پنهان شدیم تا ساعتی از غوطه ور بودن در آب صاف و تمیز آن لذت ببریم.

به گمانم شیرازی‌ها در زبان فارسی این باغ را رشک بهشت می خوانند^{۲۸} به این معنا که بهشت به آن رشک می برد و حسادت می کند زیرا به آن شباهت دارد و یا به قول ایرانی های اهل عراق از آن هم برتر است. لازم به یادآوری است که بسیاری از شاعران ایرانی هم نمونه این باغ و بستان های زیبا را به بهشت موعود و چیزی که مایه رشک بهشت است تشبیه کرده اند.

به اعتقاد من هر چند بیشتر سیاحان و مسافران برداشت خود را از این باغ ها نوشته و آنها را به بهترین وجه توصیف نموده اند، این همه جواجوی واقعیت زیبایی خاص قابل لمس بوستان های ایران و نمودار احساسی که به بیننده آن دست می دهد نیست. اگر چه تا حد زیادی دور از واقعیت است و به مبالغه شاعرانه بیشتر شباهت دارد.

توصیف ایرانی ها از باغ های ایران هم بیشتر جنبه مبالغه دارد که رشک بهشت نمونه آن است و آدمی را به یاد به باغ های افسانه ای داستان هزار و یک شب می اندازد. برای مثال به یک باغ نام چهل گره^{۲۹} نهاده و برایش افسانه ای ساخته اند. می گویند آن باغ به قدری بزرگ و پر از درختان انبوه بوده که وقتی زنی در آن گم شده، پیدا کردن او به قدری طول کشیده که آن زن چهل کره اسب را پرورش داده و بزرگ کرده است.

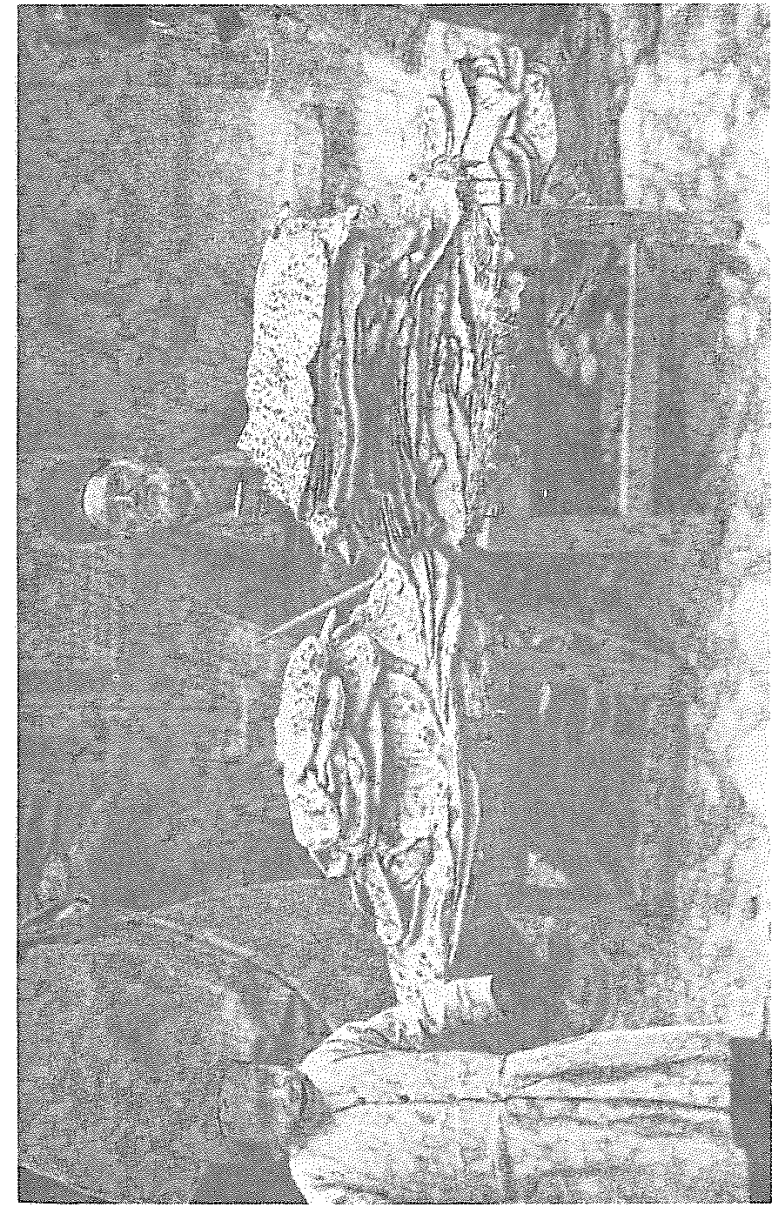
البته باید توجه داشت که جلوه این باغ ها در کشور خشک ایران و در حاشیه کویر و منطقه ای که ساعت ها باید در صحرای خشک آن راند تا به بوته زاری رسید، صد چندان است. در ضمن کسی که خسته و کوفته، از دل گرد و غبار، همراه با قافله ای آهسته و آرام به باغی - ولو کوچک و دیوار شده که آبی جاری و چند درخت و مقداری سبزه زار دارد - برسد، بی تردید آن را یکی از زیباترین نقاط دنیا و در زمره باغ های بهشت می داند و به وصف شاعرانه آن می پردازد.

شهر شیراز از فراز دروازه قران، شیراز مرکز ایالت فارس در دشت باروری قرار گرفته که ارتفاعش از سطح دریا حدود ۱۴۵۰ متر است. شهر شیراز با یک حصار کاه گلی ۷ کیلومتری محاصره شده و بیش از ۶۰ هزار نفر جمعیت دارد.

خلیج فارس

برای رسیدن به ساحل دریا در خلیج فارس باید یک هفته دیگر با قافله ای کندرو همراه می شدیم و از تل و تپه و کوه های صعب العبور شیراز - خلیج فارس، می گذشتیم. در شیراز به ما گفته شده بود که نیروهای انگلیسی متمرکز در ایالت فارس با یاغیان منطقه درگیرند و به وسیله هواپیما به پناهگاه های دزدان و راهزنان ایالت فارس حمله کرده و آنها را بکلی متفرق ساخته و تار و مار کرده اند. با این همه به ما این تذکر هم داده شده بود که عبور از آن راه کوهستانی خطرناک است و کسی نمی تواند صد در صد به امنیت آن اعتماد کند و هر حادثه ای ممکن است هر لحظه اتفاق بیفتد. بخصوص در مورد خطرناک بودن منطقه ای که حدود ۶۰۰۰ فوت (حدود ۱۸۰۰ متر) از سطح دریا ارتفاع داشت، تکیه بیشتری داشتند و آن را مرکز خطر می دانستند. چرا که باید از راه بسیار باریک آن به سختی عبور می کردیم و پس از پشت سر گذاشتن دره ای عمیق به آن سوی ارتفاعات رسیده خودمان را به بندری کوچک در خلیج فارس می رساندیم.

فروش نان تازه. نان غذای اصلی مردم است که در تنورهای عمومی می پزند. نانواها خمیر را روی ریگ های داغ تنور سرپوشیده و گرم که با سوختن خار حرارت دیده، پهن می کنند و به صورت لایه های ترد و پخته شده می آورند.

در طول راه - از شیراز تا خلیج فارس - به همان نقطه که رسیدیم حقیقت را باور کردیم . زیرا از منطقه ای عبور کردیم که به حق صعب العبور بود و باید جاده ای باریک و پله کانی شکل را که در دل کوهستان تعبیه شده بود، با دقت و پله به پله و با آرامی طی کنیم . در کنار راه درّه ای عمیق وجود داشت که کوچکترین اشتباه یا تصادف مسافر و بار و حیوان را با هم راهی ته درّه می کرد و صد البته تنها ذره های کوچکی از آنها به عمق دره می رسید . از آنجا که لحظه ای چرت زدن بهایی سنگین داشت و با توجه به این که پیاده روی هم بی خطر نبود، همه ما ترجیح دادیم بیشتر قسمت های این بخش از راه را پیاده ولی با وحشت و ترسی زاید الوصف طی کنیم . البته به ما می گفتند نیروهای انگلیسی مستقر در ایالت فارس به تازگی کار ساختمان راهی شوسه را از شیراز به خلیج فارس آغاز کرده اند که مسلماً تا این آرزو تحقق یابد زمانی طولانی وقت لازم است و به احتمال زیاد به عمر من و دوستانم وصلت نمی دهد که خبر اتمام آن را هم بشنویم .

مشکلی که در میانه راه برایمان پیش آمد، مرضی غیر منتظره و ابتلا من به مرض مالاریا بود که ناچار شدیم مدت یک هفته در ساختمان کوچکی - که متعلق به نیروی نظامی انگلیس مستقر در میان راه بود - توقف کنیم . در مدت سه روز آخر سفر و طول بقیه راه تا خلیج فارس هم من هنوز مریض و تب دار بودم و به زحمت نفس می کشیدم ولی چون سربازان زحمت کش انگلیسی - هندی الاصل - یاریم می دادند، زنده و سلامت به بندر بوشهر در حاشیه خلیج فارس رسیدم و در بیمارستان کشتی استراحت کردم و تحت مداوا قرار گرفتم تا به هندوستان منتقل شدم .

آخرین شب در راه کاروان رو

من آخرین شبی را که همراه با قافله ای ایرانی راهی کاروان رو را طی کرده ام، هرگز فراموش نخواهم کرد . آن شب در کاروانسرای که ساختمانش قدیمی بود و در ارتفاع زیادی ساخته شده بود، اقامت داشتیم . این کاروانسرا دیگر نقش اصلی خود را به عنوان جای استراحت مسافران نداشت و به همان حال محل استقرار نیروهای ارتش انگلیس در ایران شده بود و کسی هم از مالک اصلی آن باخبر نبود .

شبی داغ بود و من که در آتش تب مالاریا می سوختم از این گرمی دو جانبه نتوانسته بودم حتی برای لحظه ای هم شده استراحت کنم . در عالم تب و بیداری نزدیک به خواب که شبیه خیال بود و عالم رویا، ابتدا از درون باغچه جلو کاروانسرا، صدای طبل و دهل - سازهای خاص هندیان - بلند بود و سربازان هندی که تعدادشان تقریباً حدود سی نفر بود، به صورت دسته جمعی آواز می خواندند . به این ترتیب که یکی از آنها شعری می خواند و بعد همه با هم آن شعر را تکرار می کردند .

سرانجام آواز هندی ها به پایان رسید، ماه در دل کوهستان غروب کرد و تاریکی بر همه جای آن ساختمان - که برای من در آن حال تب نقش زندان و عالم برزخ را داشت - سایه افکند . در این هنگام ابتدا یک سگ بزرگ به آهستگی صدا داد، بعد از لحظه ای پنج سگ با او هم آواز شدند و دیری نپایید تعداد سگ هایی که فریاد می کردند به ده سگ و بعد هم بیشتر افزایش یافت و سر و صدای آنها مزید بر علت شد . صدای این گروه از سگ ها تا اندازه ای از دوردست شنیده می شد و برای من مثل روز روشن بود که آن تعداد سگ در حاشیه یکی از اقامتگاه های عشایر چادر نشین، فریاد می کنند .

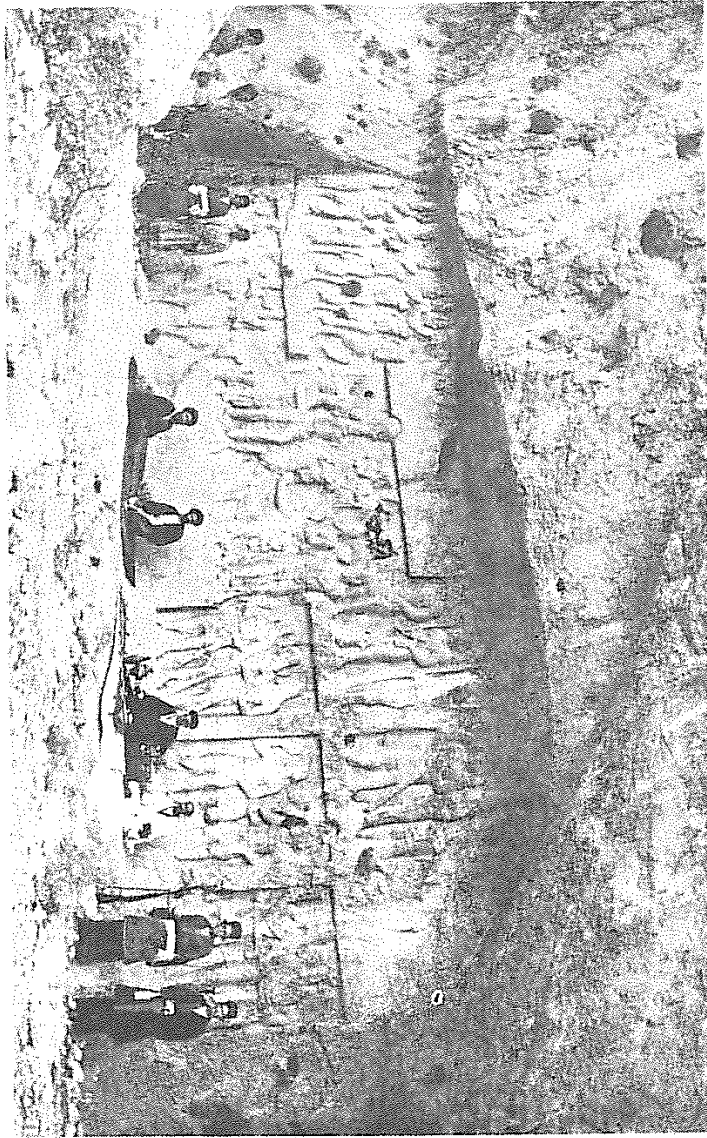
پس از مدتی آوای جرس کاروانی که در دل شب، تاریکی کوه و بیابان را می شکافت و به آرامی پیش می رفت، به گوش رسید و کم کم آن صدا هم در سکوت گم شد . مدتی بعد صداهای دیگری سکوت شب را شکستند . نگهبان انگلیسی هندی الاصل که در برج گوشه کاروانسرا نگهبانی می داد، به صورتی وحشتزده شروع به خواندن و فریاد زدن کرد تا افرادی را که به کاروان سرا نزدیک شده یا از حاشیه و کنار آن می گذشتند، بترساند و به آنها بفهماند بیدار و آماده کارزار است .

یکی از جوان های پر شور و حال ایرانی هم که در حال نزدیکی به قلعه یا عبور از کنار حاشیه کاروانسرا بود، با شنیدن فریادهای سرباز خارجی هندی که در دل تاریکی محو می شد، به گونه ای شجاعانه و به منظور پاسخ گویی به نعره هراس انگیز سرباز اشغالگر خارجی و اعلام حضور خود در آن محل، آوازی بس دل انگیز و حزن آور را که گونه ای ترانه محلی مردم و عشایر جنوب ایران است، به صدای بسیار بلند خواند و بدین گونه به هندی نگهبان که هراسیده بود، پاسخ لازم را داد .

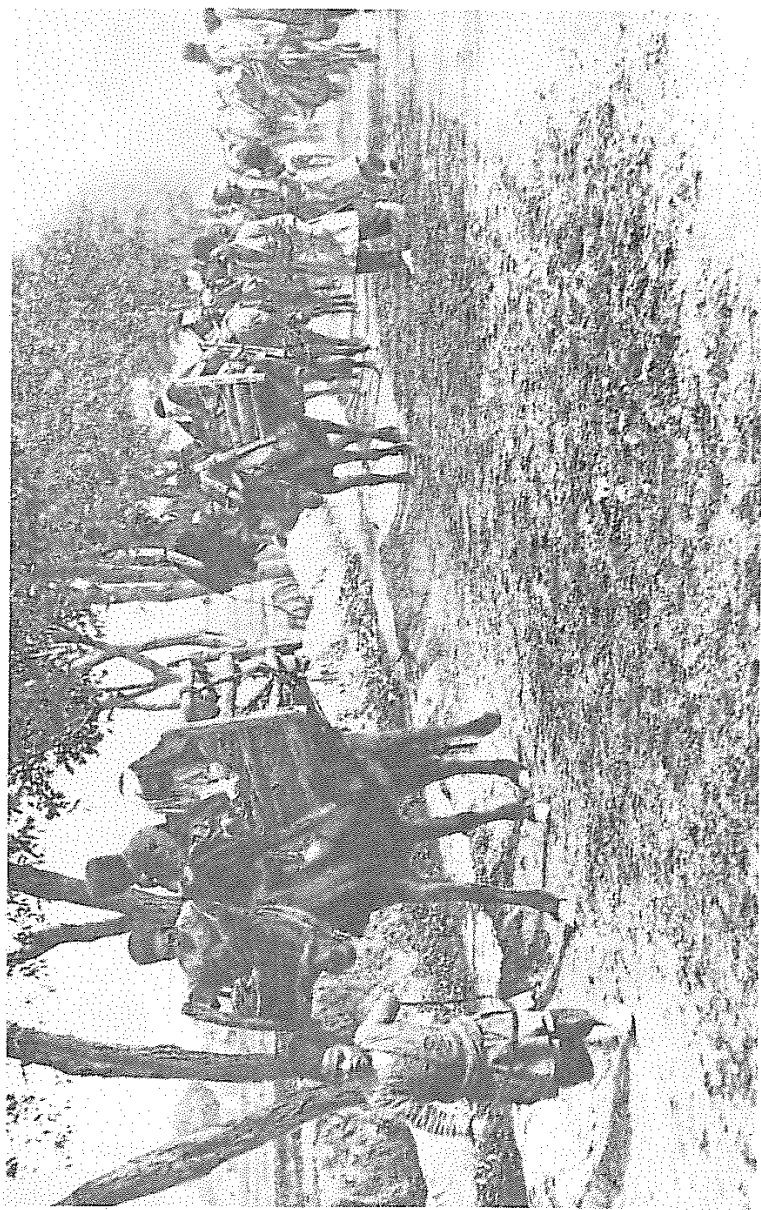
آوازی که مرد عابر ایرانی در حاشیه کاروانسرا، سر داد پرتوی از غم و اندوه داشت و

بیشتر به غریبوی شبیه بود که از دل سوخته ای بر می آمد و لاجرم در دل کوه های سر به فلک کشیده فارس انعکاس می یافت که در دل من مریض هم نشست. ولی بعد از مدتی کوتاه صدای او بتدریج در سکوت و تاریکی شبی پرستاره و زیبا، به تدریج دور و دورتر و سرانجام محو و خاموش شد.

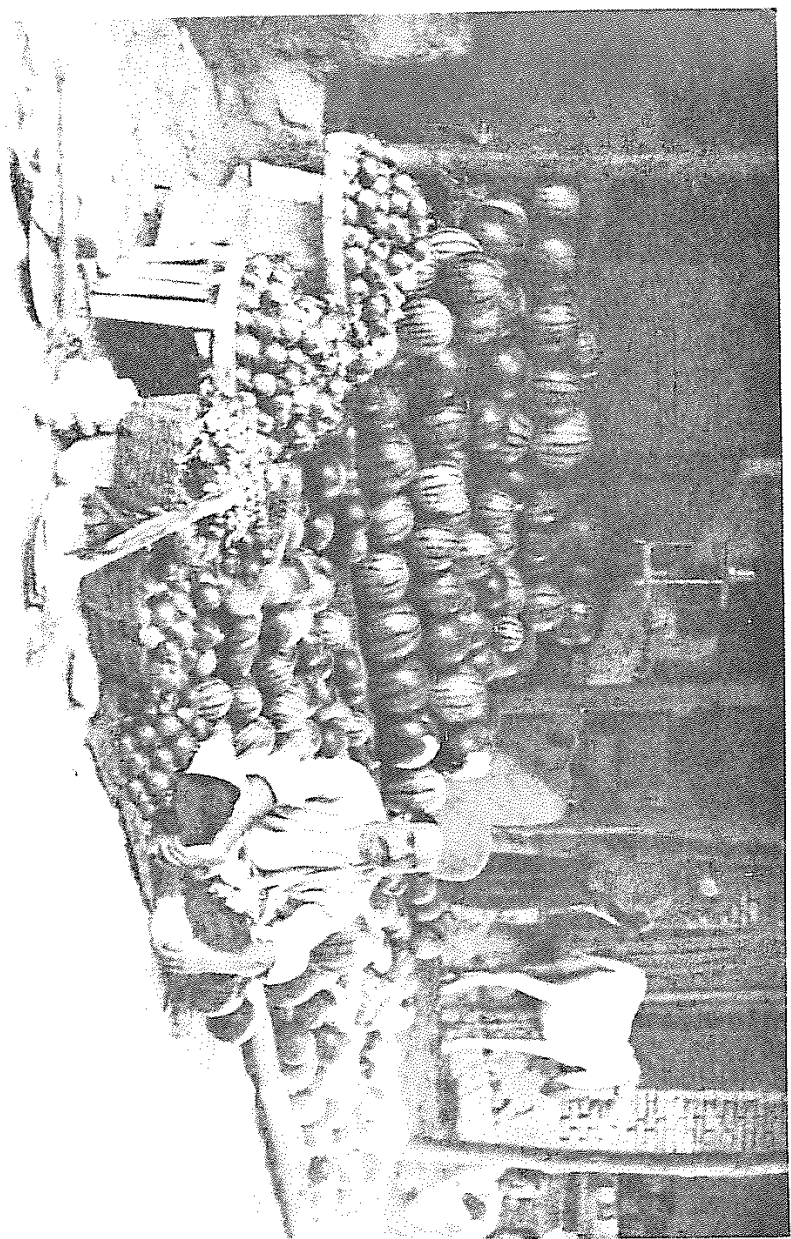
مقایسه دو جانبه سکوت و فریاد و باز هم سکوت و تاریکی، آن هم در دل شب یادآور آوای مادری بود که فرزندش را نوازش می داد و برای خواب کردن او لالایی دل انگیز خود را به آهنگ و ریتم ایرانی می خواند. این گونه فریادهای از دل برآمده همیشه و همه جا معرف جاده های ایران در دل کوه و صحرا و یکی از جاذبه های فراموش نشدنی سفری است که برای همیشه در دل و جان من باقی مانده و مرا به یاد حرکت کاروان در دل شب و آوای دل انگیز جرس می اندازد.

حکای شاپور^{۳۰} در کوه. حدود ۵ کیلومتر به کازرون مانده این تصویر حکای شده و بر جسته دیده می شود که نمودار بیروزی سه پادشاه ساسانی است. یکی از آنها شاپور اول بوده که والرین امپراطور روم^{۳۱} را دستگیر کرده و تا پایان مرگ در اسارت داشته است. می گویند بعد از مرگ پوست والرین را کنده و بر از کاه کرده به معبد ایرانیان سپردند.

قافله حج. زائران خانه خدا در داخل کجاوه - که دوسوی قاطر بسته شده - نشسته و عازم مکه اند. شیعیان مسلمان بعد از زیارت خانه خدا، به زیارت شهرهای کربلا و نجف می روند و از طریق بین النهرین به ایران باز می گردند.

میوه فروش با لباس محلی و در کنار بساط میوه فروشی

ساکنان شبه جزیره ای در جنوب غربی آسیا را هم که عربستان سعودی چهار پنجم آن را تشکیل می دهد، عرب می گویند و اینک به همه عرب زبان ها نیز اطلاق می شود.

۴- مغول ها: «صفحه ۲۳» یکی از طوایف زرد پوست ساکن آسیای مرکزی و شرقی که اوایل قرن هفتم هجری قمری به ریاست چنگیز از قبیله قیات بر قسمت مهمی از آسیا تسلط یافتند و فرزندان چنگیز ده ها سال بر بخشی مهم از آسیا و اروپا حکومت کردند.

۵- روس ها: «صفحه ۲۳» نام قومی از ساکنان روسیه است ولی در ایران به اتباع امپراطوری روسیه و بعدها همه ساکنان کشور اتحاد جماهیر شوروی می گفتند.

۶- بابلی ها: «صفحه ۲۳» مردم ساکن منطقه بابل، شهری که در قدیم الایام در منطقه بین النهرین حدود ۱۶۰ کیلومتری بغداد کنونی قرار داشت و خرابه های آن هنوز در ساحل رود فرات وجود دارد.

۷- آشوری ها: «صفحه ۲۳» آشوری هم گفته می شوند، قومی از نژاد ساکن بابل که به سواحل دجله هجرت کردند و دولت آشور را بنیاد نهادند و آشور نام رب النوع آنها بود.

۸- کلدانی ها: «صفحه ۲۳» قومی منسوب به کلد که از سرزمین کلد بر خاسته و یا در آن سکونت داشتند. این قوم از شمال خاوری عربستان سر بر آورده با تقویت عیلامیان می خواستند تاج و تخت بابل را به دست آورند که آشوریان مانع شدند.

۹- یونان: «صفحه ۲۴» یونان کنونی کشوری در جنوب شرقی اروپا و جنوب غربی شبه جزیره بالکان با ۱۳۲ هزار کیلومتر مربع مساحت و سیزده میلیون جمعیت که پایتختش شهر آتن است. اکثر مردمش پیر و کلیسای ارتدکس یونان هستند.

۱۰- داریوش شاه: «صفحه ۲۴» پسر ویشتاسپ به یاری طوایف پارس سلطنت را از دست گوماتای غاصب خارج کرد و به پادشاهی رسید. او در مدتی کوتاه دشمنان تاج و تخت را مغلوب کرد و در تشکیلات کشوری و لشکری ابتکاراتی پدید آورد و تسلط و نفوذ خود را از شمال تا شط جیحون، از جنوب تا رود سند و از مغرب تا شبه جزیره یونان توسعه داد و همه ملل آسیای غربی، آسیای میانه، مصر و حبشه را زیر فرمان خود آورد.

۱۱- مدیترانه: «صفحه ۲۴» که دریای روم و بحر الروم هم گفته می شده، دریایی است بزرگ میان سه قاره آسیا، اروپا و افریقا. مساحت آن سه میلیون کیلومتر مربع و عمق آن حداکثر حدود ۴۴۰۰ متر است. دریای مدیترانه در مغرب به وسیله تنگه جبل الطارق

توضیحات

قسمت اول: ایران پیشرفته و پایتخت آن

۱- یونانی ها: «صفحه ۲۳» مردمی منسوب به یونان و نام قومی است که در جنوب اروپا و در شبه جزیره یونانستان ساکنند. ایرانیان قدیم این نام را از یکی از قبایل آنها - که یونی ها باشند - گرفته و به تمام مملکت و مردم یونان باستان اطلاق کردند.

۲- رمی ها: «صفحه ۲۳» مردمی منسوب به کشور باستانی روم که در گذشته در جنوب اروپا قرار گرفته و وسعت زیادی داشت ولی پس از مرگ تئودسیوس کبیر به دو بخش روم شرقی و روم غربی - سال ۳۹۵ میلادی - تقسیم شد و می توان گفت که اینک ایتالیا جانشین کشور روم قدیم است.

۳- عرب ها: «صفحه ۲۳» که تازی هم گفته می شوند، قومی سامی اند ساکن شبه جزیره عربستان در جنوب غربی آسیا که پیامبر اسلام «ص» از میان آنها برخاست. همه

به اقیانوس اطلس متصل می‌گردد و از مشرق به وسیله ترعه سوئز به بحر احمر .

۱۲- بین النهرین: «صفحه ۲۴» در گذشته قسمتی از خاک کشور کنونی عراق را که در جلگه میان دو رود معروف دجله و فرات قرار گرفته، بین النهرین می‌خواندند.

۱۳- فرانسه: «صفحه ۲۴» کشوری در نیم کره شمالی و در قاره اروپا با مساحت ۵۴۹ هزار کیلومتر مربع و حدود شصت میلیون جمعیت. پایتخت فرانسه شهر پاریس است و کشور فرانسه از مراکز عمده علم و ادب و هنر دنیا به شمار می‌رود.

۱۴- شوش: «صفحه ۲۴» پایتخت کشور عیلام که به همین مناسبت گاه سوزیان یا شوشان خوانده‌اند. در زمان سلطنت هخامنشیان شوش یکی از چهار پایتخت ایران محسوب می‌شده. بقایای تاریخی عیلام، بابل، هخامنشی، ساسانی و دول اسلامی در شهر شوش کنونی که بخشی از شهرستان دزفول استان خوزستان است دیده می‌شود.

۱۵- پرس پولیس: «صفحه ۲۴» = تخت جمشید، پیرامون پرس پولیس زیر شماره ۲۵ قسمت سوم صفحه ۲۷۵ توضیحات لازم تحت عنوان تخت جمشید آمده است.

۱۶- اکباتان: «صفحه ۲۴» همدان امروز پایتخت مادهای قدیم است که هگمتانه نام داشته. همدان در غرب ایران قرار گرفته و تاریخ بنای آن به ۸۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می‌رسد. همدان مدفن ابوعلی سینا، بابا طاهر عریان و زادگاه میرزاده عشقی است.

۱۷- ترک‌ها: «صفحه ۲۴» به اقوامی گفته می‌شد که در نواحی مغولستان، سیبری جنوبی و استپ‌های آلتایی کنونی و از دریای اختسک تا بحرالروم زندگانی می‌کردند. ترک مورد نظر نویسنده کتاب بیشتر ترک عثمانی است. مردم کشوری بزرگ که تا قبل از پایان جنگ جهانی اول و تقسیم آن، شامل ممالک بالکان و هنگری در اروپا، سوریه و فلسطین و عربستان در آسیا و مصر و طرابلس در آفریقا بود.

۱۸- نژاد آریایی: «صفحه ۲۴» طایفه‌ای از هندو اروپاییان که در عهد بسیار کهن با هم می‌زیستند و بعد به دو شعبه هندوان و ایرانیان تقسیم شدند که خود را آریا یا ایرانیان به معنی دوست و با وفا - نامیدند. گویا کلمه ایران از نام آنان مشتق شده است.

۱۹- پراتنز: «صفحه ۲۴» چون نویسندگان در نوشته خود به پاره‌ای نکات توجه نداشته‌اند هر جا لازم بوده حرف و کلمه یا معادلی اضافه شود، داخل (پرانتز) آمده است.

۲۰- سلطان احمد شاه قاجار: «صفحه ۲۵» هفتمین و آخرین پادشاه سلسله قاجار که

در سال ۱۳۱۴ هجری قمری در تبریز متولد شد، در سن ۱۲ سالگی پس از خلع پدرش - محمد علی شاه - به سلطنت رسید و تارسیدن به سن قانونی دو نایب السلطنه - عضد المملک و ناصر المملک - وظایف قانونی او را انجام دادند. احمد شاه وطن دوست و نیک سیرت بود ولی به علت ضعف نفس موقعیتش را از دست داد و سال ۱۳۰۴ خورشیدی از سلطنت خلع و مقیم اروپا بود تا سال ۱۳۰۷ خورشیدی که در پاریس درگذشت.

۲۱- ایالت تکراس: «صفحه ۲۶» در جنوب ایالات متحده آمریکا که پایتخت آن شهر آستین است. تکراس پیش از ملحق شدن به آمریکا، بخشی از کشور مکزیک بوده است.

۲۲- کردها: «صفحه ۲۶» طوایف و اقوام آریایی که در کوهستان‌های غربی ایران، عراق، ترکیه و سوریه زندگی می‌کنند. گروه‌هایی از کردها در خر اسان و فارس ایران و جمهوری‌های سابق شوروی - آذربایجان، ارمنستان و گرجستان - به سر می‌برند. کردها از نژادهای قدیم ایرانند که از چند قرن پیش از میلاد مسیح در کوه‌های زاگروس مسکن گزیده‌اند. زبان کردی شاخه‌ای از زبان‌های باستانی ایران است.

۲۳- قشقایی‌ها: «صفحه ۲۶» مردمی ایلیاتی ساکن استان فارس که به زبان ترکی تکلم می‌کنند. اصل آنان از ترکمانان دشت قیچاق است که به نواحی بین هند و سیستان آمده از آنجا به عراق راه یافته و آخر الامر در فارس متوطن شده‌اند، ایلی قشقایی چند طایفه است که اغلب به نام رئیس طایفه نامیده می‌شوند و همه ساله ییلاق و قشلاق می‌کنند.

۲۴- بختیاری‌ها: «صفحه ۲۶» ایلی ساکن چهار محال و بختیاری که به دو دسته هفت لنگ و چهارلنگ تقسیم می‌شوند و بیشتر به گله‌داری و استفاده از جنگل - که در کوهستان‌ها فراوان است - قناعت می‌کنند و به ییلاق و قشلاق می‌روند عده کمی هم در جنگل‌ها اقامت دارند. گرمسیر بختیاری دشت خوزستان و بهبهان است و مدت اقامت آنها در گرمسیر شش ماه و سردسیر چهار ماه است و دو ماه دیگر سال در حال آمد و رفتند.

۲۵- لُر‌ها: «صفحه ۲۹» از اقوام چادرنشین کوهستان‌های جنوب غربی ایران‌اند که گفته می‌شود از اقوام کُرد بوده و از سوریه به ایران مهاجرت کرده‌اند. منطقه لُرستان در گذشته به دو بخش لُر بزرگ و لُر کوچک تقسیم می‌شده و بین این دو ناحیه لُر نشین سومی هم وجود داشته که آن را شولستان می‌خواندند. امروز ناحیه لُر بزرگ را کهگیلویه، حوزه لُر کوچک را لُرستان و منطقه شولستان را ممسنی می‌نامند.

۲۶- کوروش: «صفحه ۲۹» موسس سلسله هخامنشی و پسر کمبوجیه است که بر آخرین پادشاه ماد خروج کرد و پادشاهی را از قوم ماد به قوم پارس انتقال داد. ارمنستان، بابل، سوریه، لیدی و فریگی را ضمیمه ایران کرد و از شمال خاور تا سیحون و از خاور و سال ۵۳۹ قبل از میلاد مسیح قصد تسخیر بابل کرد و ۲۵۸ جنوب تا سند تاخت. کوروش از دجله گذشت و وارد بین النهرین شد در ضمن برای این که از سد بخت النصر بگذرد مسیر رودخانه را تغییر داد. پادشاه بابل ناچار تسلیم و شهر بابل بزرگ ترین مرکز قدرت زمان سقوط کرد. کوروش با مردم مهربانی کرد و اسرای یهود را آزادی بخشید تا به وطنشان بازگردند. او از جمله مردان بزرگ تاریخ است که همه مورخان به نیکی یادش کرده اند. وی سیاست مدار، شجاع، با فتوت، کشوردار و با گذشت بود و به عقاید ملل مغلوب احترام داشت و شهرهای ایران را آباد می کرد. کوروش در سال ۵۵۹ قبل از میلاد مسیح به سلطنت رسید و در سال ۵۲۹ قبل از میلاد مسیح کشته شد.

۲۷- یارد: «صفحه ۲۹» نویسندگان هر دو قسمت از سیستم متریک برای درازا و گرم برای وزن استفاده نکرده همه جا یارد، فوت، اینچ، پوند و میل حساب کرده اند که در هر مورد حدود تقریبی به سیستم متریک و گرم، داخل پراکنش آمده است. میزان مقایسه واحدهای یاد شده بر اساس جدول رسمی به دست آمده به شرح زیر است:

$$\text{یک کیلوگرم} = ۱۰۰۰ \text{ گرم} = ۲/۲۰۴۶ \text{ پوند}$$

$$\text{یک پوند} = ۴۵۴ \text{ گرم}$$

$$\text{یک میل} = ۱۶۰۹/۳۵ \text{ متر} = ۵۲۸۰ \text{ فوت}$$

$$\text{یک یارد} = ۹۱/۴۴ \text{ سانتیمتر} = ۳۶ \text{ اینچ} = ۳ \text{ فوت یا پا}$$

$$\text{یک فوت یا پا} = ۳۰/۴۸ \text{ سانتیمتر} = ۱۲ \text{ اینچ}$$

$$\text{یک اینچ} = ۲/۵۴ \text{ سانتیمتر}$$

۲۸- باله: «صفحه ۳۰» رقصی دسته جمعی است که قسمتی از عادات جسمی را نشان می دهد. رقص زیبای باله که از قدیم میان ملل گوناگون رواج داشته، سرگذشتی را بیان می کند و مجریان هترباله که بالرین خوانده می شوند، لباس مخصوص باله دارند.

۲۹- ناصرالدین شاه قاجار: «صفحه ۳۰» چهارمین پادشاه قاجاریه و فرزند محمد شاه قاجار که سال ۱۲۴۷ هجری قمری متولد شد و پس از فوت پدر در سال ۱۲۶۴ هجری

قمری به سلطنت رسید. حدود پنجاه سال سلطنت کرد و روز جمعه ۱۷ ذی قعدة سال ۱۳۱۳ هجری قمری در حضرت عبدالعظیم به دست میرزا رضا کرمانی به قتل رسید. او به کمک و یاری میرزا محمد تقی خان امیرکبیر به سلطنت رسید و ابتدا اصلاحات امیر را تأیید کرد، ولی بعد از مدتی او را ناجوانمردانه به قتل رساند. ناصرالدین شاه در دوران سلطنتش چند سفر به اروپا داشت و در ماجرای بابی ها، آنان را قتل عام کرد.

۳۰- جنگ جهانی: «صفحه ۳۱» چون نوشته ها حدود بیست سال قبل از جنگ جهانی دوم چاپ شده، هر جا نامی از جنگ جهانی به میان آمده منظور نویسندگان جنگ جهانی اول بوده است. جنگی که سال ۱۹۱۴ میلادی برابر با ۱۲۹۳ خورشیدی آغاز شد و سال ۱۹۱۸ میلادی مطابق ۱۲۹۷ خورشیدی خاتمه یافت.

۳۱- بلژیک «صفحه ۳۱» یکی از کشورهای قاره اروپاست که میان لوکزامبورک، هلند، آلمان، فرانسه و دریای شمال قرار گرفته. مساحت بلژیک ۳۰ هزار کیلومتر مربع و جمعیت آن بیش از ده میلیون نفر و پایتخت آن بروکسل است.

۳۲- تاتارها: «صفحه ۳۳» از تیره مغولها و از وحشی ترین قبایل زرد پوست آسیای شمالی محسوب می شدند. لباسشان از پوست سگ و موش و خوراکشان گوشت همین حیوانات بوده. تاتارها نام و نشان و اعتبار چندانی نداشتند ولی پس از تسلط یافتن چنگیز بر آنها، نامشان بر طوایف تحت امر چنگیز، اطلاق شد و همه تاتار خوانده شدند.

۳۳- شاهراه بین المللی: «صفحه ۳۶» چنین به نظر می رسد جاده ابریشم مورد نظر نویسنده بوده که جاده ای معروف است و به سبب حمل ابریشم چین شهرت یافته. جاده ابریشم از چین به سمرقند و بخارا و از آنجا به مرو و گرگان و ری می رسید و از طریق قزوین و تبریز به ایروان و طرابوزان می رفت و به یکی از بنادر شام منتهی می شد.

۳۴- بابل: «صفحه ۳۶» شهری قدیمی در بین النهرین که خرابه هایش در ساحل فرات و ۱۶۰ کیلومتری جنوب شرقی بغداد - در کشور عراق - هنوز باقی است.

۳۵- تیسفون: «صفحه ۳۶» پایتخت دولت شاهنشاهی در عهد پادشاهان ساسانی بوده و به معنای مجموعه چند شهر است که آنها را شهرهای پادشاه می خواندند. به همین دلیل اعراب آن را مداین گفتند که ایوان آن معروف و خرابه هایش در نزدیکی بغداد است.

۳۶- بغداد: «صفحه ۳۶» به معنای خدا داده و خدا آفریده نام شهری با بیش از سه

میلیون نفر جمعیت است که پایتخت کشور عراق خوانده می شود و در ساحل رودخانه دجله قرار گرفته و سابقاً پایتخت خلفای عباسی بوده است

۳۷- زاگرس: «صفحه ۳۶» کوه های پشت کوه کنونی- در کردستان ایران- است که امروزه پاتاق خوانده می شود و در گذشته یونانی ها آن را زاگرس خوانده اند. این کوه ها از شمال غربی به جنوب شرقی کشیده شده و متجاوز از ۱۰۰۰ کیلومتر طول و تا ۲۰۰ کیلومتر عرض دارد. ارتفاع کوه ها به ۱۰۰۰ تا ۱۷۰۰ متر می رسد.

۳۸- بیستون: «صفحه ۳۶» به معنای محل پرستش خداوند نام مرکز کرمانشاهان در عهد هخامنشی بوده ولی بیستون مورد نظر نویسنده، کوهی است در مجاورت دهکده بیستون در دهستان چمچال و کنار جاده کرمانشاه به همدان در ۳۸ کیلومتری شهر کرمانشاه که به دلیل وجود حجاری ها و کتیبه های داریوش بزرگ اهمیت جهانی دارد.

۳۹- البرز: «صفحه ۳۷» به معنای کوه بلند است و سلسله جبال البرز از جبال طالقان تا دره هزار امتداد دارد و از مغرب تا مشرق کشیده شده است. کوه های مهم این سلسله جبال عبارتند از: لار که تا دماوند پیش می رود و قله دماوند با ۵۶۷۱ متر ارتفاع بلندترین قله ایران است، همچنین توچال در شمال تهران که قله مرتفع آن سر توچال است.

۴۰- مرو: «صفحه ۳۷» از شهرهای خراسان بزرگ که ابتدا مرکز امیرنشین خراسان بوده و شهری است سرسبز و پر نعمت و خرم که گویا طهمورت آن را بنا کرده. قدمت مرو که اکنون مرکز جمهوری ترکمنستان به شمار می رود، به قبل از میلاد مسیح می رسد. یزدگرد آخرین پادشاه ساسانی وسیله آسیابانی در همین شهر مرو کشته شد. مغول ها مرو را آتش زدند و به روایتی هفت صد هزار نفر بی گناه را هم کشتند.

۴۱- بخارا: «صفحه ۳۷» از شهرهای ماوراء النهر و مرکز حکومت اسلامی ایران، کانون نشر علوم و معارف و پایتخت دولت سامانی بود. بخارا اینک از شهرهای معروف جمهوری ازبکستان است ولی در حمله مغول به ایران وسیله چنگیز مغول ویران گردید.

۴۲- چین: «صفحه ۳۷» از بزرگ ترین کشورهای دنیا با مساحتی قریب ده میلیون کیلومتر مربع و بیش از یک میلیارد نفر جمعیت است که از سال ۱۹۴۹ میلادی و پس از انقلاب به صورت جمهوری و با رژیم کمونیستی اداره می شود و یکن پایتخت آن است.

۴۳- اسکندر: «صفحه ۳۷» مقدونی، پسر فیلیپ فردی با هوش و مطلع از آداب و

علوم و دارای عزمی قوی و همتی بلند بود، پس از مرگ پدر در بیست سالگی به سلطنت مقدونیه رسید. در بهار سال ۳۴۴ قبل از میلاد با چهل هزار سپاهی به عزم تسخیر ایران از داردانل گذشت و پس از تصرف یونان، کنار خلیج اسکندرون سپاه ایران را شکست داد و پیشنهاد صلح داریوش سوم پادشاه هخامنشی را نپذیرفت و پس از تسخیر سوریه و مصر به بین النهرین رسید. برای دومین بار سپاه ایران از اسکندر شکست خورد و او به تدریج همه شهرها و سرزمین شاهنشاهی ایران را فتح کرد و خود را شاهنشاه ایران خواند و دختر داریوش را هم به زنی گرفت. اسکندر پس از آن عازم هندوستان شد و تا دره پنجاب پیش رفت ولی از طریق ایران به بابل بازگشت و در اثر خستگی و تبی که از باتلاق های جنوبی بر او عارض شد، در سن ۳۲ سالگی درگذشت و جنازه اش را به اسکندریه بردند.

۴۴- هلاکو: «صفحه ۳۷» نوه چنگیز مغول سال ۶۵۱ ه. ق، مامور تسخیر ایران و سرکوب اسماعیلیان شد. او پس از تصرف ماورالنهر و فتح خراسان بر اسماعیلیان که ۵۰ دژ داشتند پیروز شده تا شام رفت و سر راه آخرین خلیفه عباسی را کشت و پس از تسلط بر الجزیره و بغداد، مراغه را پایتخت قرار داد که خواجه نصیر رصدخانه اش را بنا کرد.

۴۵- چنگیز: «صفحه ۳۷» یا تموچین مغول پسر یسوکای بهادر رئیس قبیله فیات پس از پدر بر قبیله کرائیت غلبه کرد و چنگیز خان نامیده شد. او بعد از آن که قوم ایغور را منقرض نمود به ممالک خوارزمشاهی حمله برد و ظرف دو سال ایران را تسخیر کرد و پس از یک سال توقف در ایران به مغولستان بازگشت. چنگیز سال ۶۲۴ ه. ق. درگذشت.

۴۶- آلمان: «صفحه ۳۷» در اروپای مرکزی به مساحت ۳۵۶ هزار کیلومتر مربع که سال ۱۹۴۹ میلادی پس از شکست هیتلر و سقوط نازی ها، به دو قسمت شرقی و غربی تقسیم شد ولی پس از سقوط امپراطوری روسیه به صورت کشوری یک پارچه درآمد.

نژاد مردم آلمان ژرمن و زبان آنها آلمانی و پایتخت آن که پیشتر کلن بود اینک برلن است.

۴۷- عثمانی: «صفحه ۳۷» ممالکی که از سال ۶۹۹ تا ۱۳۴۱ ه. ق. آل عثمان در آن خلافت داشتند و به نام جدشان عثمان بن طغرل، عثمانی نامیدند و پایتخت آن استانبول بود. عثمان از تنگه داردانل گذشت و اروپای شرقی روم و شبه جزیره بالکان را به استثنای قسطنطنیه به تصرف در آورد. کردستان، ایران، شام، مصر و عربستان هم از عثمانیان شکست خوردند و خلافت خلیفه عثمانیان را که امیر المومنین لقب داشت پذیرفتند.

۴۸- انگلستان: «صفحه ۳۷» یا بریتانیای کبیر، شامل جزیره بریتانیا، اسکاتلند، ویلز، ایرلند و جزایر ماننش با ۲۴۵ هزار کیلومتر مربع و ۶۵ میلیون نفر جمعیت است. حکومت انگلستان مشروطه پارلمانی، زبان مردم انگلیسی و پایتخت آن لندن است.

۴۹- آریزونا: «صفحه ۴۱» از ایالات کشور ایالات متحده امریکا در نواحی بیابانی جنوب غربی با مزارع سرسبز که مرکز آن فونیکس است.

۵۰- کالیفرنیا جنوبی: «صفحه ۴۱» از ایالات متحده امریکا در جنوب غربی که پایتخت آن ساکرامنتو است. قسمت جنوبی آن - به مرکزیت لوس آنجلس - کالیفرنیا جنوبی و قسمت شمالی - به مرکزیت سانفرانسیسکو - کالیفرنیا شمالی خوانده می شود.

۵۱- شهر ری: «صفحه ۴۱» ناحیه ای که در عهد هخامنشی بین دربند - دروازه بحر خزر - و دریای خزر قرار داشت. مرکز این ناحیه شهر ری از شهرهای بزرگ و مرکز جبال محسوب می شد که در سال ۶۱۷ هجری قمری وسیله مغول ها نابود گردید.

۵۲- شاه عبدالعظیم: «صفحه ۴۱» عبدالله بن علی بن حسین بن زید بن حسن بن ابی طالب از بزرگان آل علی علیه السلام در قرن دوم هجری که مزارش شهر ری است.

۵۳- آغامحمدخان قاجار: «صفحه ۴۱» موسس سلسله قاجاریه و فرزند محمدحسن خان رئیس دسته اشاقه باش از ایل قاجار. پدرش دشمن کریم خان زند بود که به دست کسان خودش کشته و فرزندانش گرفتار کریم خان شدند. از جمله محمد خان - که به علت خواجه بودن او را آغا می گفتند - در شیراز مقیم در بار بود که هنگام مرگ کریم خان گریخته به کمک سران ایل حکومتی در برابر زندیه تاسیس کرد. لطفعلی خان پادشاه جوان زند - بر اثر خیانت وزیرش حاج ابراهیم کلانتر - شکست خورد و به کرمان فرار کرد و آنجا در محاصره سپاه قاجاریه افتاد تا کرمان اشغال شد و آغامحمدخان بزرگ ترین جنایات تاریخ را با کور کردن مردان و نابودی شهر انجام داد و لطفعلی خان را ابتدا کور و سپس کشت و خانواده اش را به سربازان بخشید که به غلامی و کنیزی رفتند.

۵۴- واشنگتن: «صفحه ۴۲» پایتخت ایالات متحده امریکا در ایالت کلمبیا در امریکای شمالی که مرکز سازمان های دولتی، کنگره و مقر رئیس جمهور امریکاست.

۵۵- پتروگراد: «صفحه ۴۲» بزرگ ترین بندر امپراتوری شوروی که سال ۱۹۲۴ م. پس از انقلاب کمونیستی لنین گراد نامیده شد و سال های اخیر - به دنبال فروپاشی

امپراطوری اتحاد جماهیر شوروی، نام اصلی خود را بازیافت.

۵۶- منچستر: «صفحه ۴۳» شهر معروفی در مغرب کشور انگلستان و در ناحیه لانکاشایرکنار رود ایرویل که مرکز صنایع به خصوص نساجی است.

۵۷- بیرمنگام: «صفحه ۴۳» شهر معروفی در مغرب کشور انگلستان و در ساحل رآ که دارای کارخانجات مهم ماشین سازی است.

۵۸- مسکو: «صفحه ۴۳» پایتخت کشور روسیه که در کنار رود مسکوا شعبه ای از رود ولگا قرار دارد و مرکز سیاست، صنایع و دانشگاه های معروف است.

۵۹- کاخ گلستان: «صفحه ۴۵» ده ها سال مقر پادشاهان قاجاریه بوده و در مرکز شهر تهران در حاشیه خیابان های درب اندرون، ناصرخسرو، بوذرجمهری و میدان ارگ قرار گرفته. کاخ گلستان از دوران پهلوی به موزه ملی تبدیل شده است.

۶۰- باکو: «صفحه ۴۶» پایتخت جمهوری تازه استقلال یافته آذربایجان که در ساحل بحر خزر قرار دارد و مرکز ناحیه نفت خیز با اهمیتی بین اورال و ولگاست.

۶۱- استانبول: «صفحه ۴۶» یا استامبول شهر و بندری معروف در کشور ترکیه که در ساحل بسفر قرار گرفته و در گذشته پایتخت دولت عثمانی و از شهرهای مهم بوده.

۶۲- تفلیس: «صفحه ۴۶» پایتخت کشور تازه استقلال یافته گرجستان که یکی از مراکز بزرگ و معتبر دانشگاهی و صنعتی آن کشور به شمار می رود.

۶۳- قفقازی ها: «صفحه ۴۶» قومی از ساکنان ناحیه ای بین بحر خزر و دریای سیاه که در جمهوری های آذربایجان، ارمنستان و گرجستان زندگی می کنند.

۶۴- رودخانه ستیکس: (STYX) «صفحه ۴۷» نام رودخانه ای است در افسانه های یونانی که از سرزمین حیات سرچشمه می گیرد.

۶۵- سوماترا: «صفحه ۴۷» بزرگ ترین جزیره از مجموعه جزایر کشور اندونزی در قاره آسیاست که پایتخت کشور اندونزی هم به شمار می رود.

۶۶- میندورو: (MINDORO) «صفحه ۴۷» یکی از شهرهای معروف و در زمره جزایر کشور کنونی فیلیپین است.

۶۷- لباس فراک: «صفحه ۴۸» گونه ای لباس شبیه پالتو مانند بدون داشتن حاشیه و دنباله دار که غربی ها می پوشند و سال ها در ایران لباس رسمی و تشریفاتی بوده است.

۶۸- باغ بهشت: (Garden of Eden) «صفحه ۴۸» از باغ های بهشتی است که به عقیده مسیحیان ابتدا محل زندگی آدم و هوا بوده و بعد از آنجا رانده شده اند.

۶۹- آرنولد: (MATTHEW ARNOLD) «صفحه ۴۹» از شاعران و نویسندگان شرق شناس انگلیسی در قرن نوزدهم میلادی است و شعری هم به نام (Oxus) سروده است.

۷۰- آکسیوس: (OXUS) «صفحه ۴۹» از رودخانه های اصلی و گل آلود آسیای مرکزی است که در ارتباط با آمو دریا (AMU DARYA) است.

۷۱- هیرکانیان: «صفحه ۵۵» قومی که از دیرباز در ناحیه بسیار وسیعی در جنوب شرقی دریای مازندران در شمال ایران سکونت داشته اند.

۷۲- بانک شاهی: «صفحه ۶۴» بانک انگلیسی ناشر اسکناس - هنگام اقامت نویسنده امریکایی در ایران - که با تاسیس بانک ملی در حکومت رضا شاه از انتشار اسکناس معاف شد و در جریان ملی شدن صنعت نفت به دوران حکومت ملی دکتر مصدق - بعد از خلع پد از انگلیس ها و اخراج از ایران - به بانک ایرانی تبدیل و بانک بازرگانی ایران نامیده شد.

۷۳- خیابان علاء الدوله: «صفحه ۶۴» خیابان فردوسی کنونی شهر تهران است.

۷۴- خیابان جنوب شرقی توپخانه: «صفحه ۶۴» خیابان ناصر خسرو فعلی است که از میدان توپخانه به طرف بازار تهران می رود.

۷۵- خیابان الماسیه: «صفحه ۶۴» درب اندرون و باب همایون فعلی است.

۷۶- خیابان های شرقی و غربی توپخانه: «صفحه ۶۵» خیابان شرقی، خیابان چراغ گاز دیروز و امیرکبیر امروز است. خیابان غربی، سپه بود که امام خمینی نام گرفت.

۷۷- تیمور لنگ: «صفحه ۶۶» سردار و پادشاه مغول، فرزند امیر ترغای که پس از ازدواج با دختر خان کاشغر گورکان به معنای داماد خوانده شد. تیمور در جنگ با والی سیستان زخم برداشت و دو انگشتش را از دست داد و پای چپش به صورتی صدمه دید که همیشه می لنگید و تیمور لنگ لقب گرفت. او حدود سال ۷۸۰ هجری قمری به خوارزم لشکر کشید و آنجا را ویران کرد و پس از فتح مغولستان خراسان و نیشابور را تسخیر و در هرات از سر بریده مردم مناره ساخت. سپس مازندران، آذربایجان، لرستان، ارمنستان، گرجستان و شیروان را مسخر کرده در اصفهان هم با هفتاد هزار سر بریده مناره بر پا کرد و به شیراز رفت. تیمور در جنگ هشت ساله - ۸۰۲ تا ۸۰۷ - بر ایران مسلط شد و

روسیه، هند و عثمانی را به دست آورد. پس از حمله به دمشق و حلب، بغداد را تسخیر کرد و با مغلوب و به اسارت گرفتن بایزید - سلطان عثمانی - قصد فتح چین داشت که کنار سیحون به سن ۷۱ سالگی درگذشت. تیمور لنگ بنیانگذار سلسله تیموریان شد که سالیان دراز بر قسمتی از ایران و افغانستان سلطنت کردند و شمال ایران تا یک قرن تیول آنها بود.

۷۸- کوه نور: «صفحه ۶۶» از بزرگ ترین و زیباترین الماس های دنیا - حدود ۵۰ گرم - ابتدا متعلق به یک راجه هندی به نام اوین بود و سال ۱۵۲۶ میلادی در اختیار بابر شاه فاتح هندوستان قرار گرفت. سال ۱۷۲۹ میلادی که نادرشاه افشار موفق به فتح هندوستان شد، آن را بر تاج محمد شاه هندی دید و آن را کوه نور خواند و از آن تاریخ در اختیار نادر بود. پس از کشته شدن نادرشاه، کوه نور به دست مهاراجه ای به نام - راجیت سینگ - افتاد ولی طولی نکشید که شرکت هند شرقی انگلیس آن را تصاحب و به ملکه انگلستان هدیه کرد که اکنون جزو جواهرات سلطنتی انگلستان است.

۷۹- مسجد عالی سپهسالار: «صفحه ۶۶» مدرسه یا مسجد کتار کاخ بهارستان است. باغ بهارستان و چند بنای کوچکش را محمد حسن خان سردار ایروانی ایجاد کرد که علی خان اعتماد السلطنه قاتل امیرکبیر به هشت هزار تومان خرید و سال ۱۲۸۰ ه. ق. نزد پاشا خان امین الملک گرو گذاشت. سال ۱۲۸۹ ه. ق. پاشا خان باغ را به میرزا حسن خان سپهسالار قزوینی «مشیرالدوله» فروخت که کاخ بهارستان و مدرسه سپهسالار را بنا کرد.

۸۰- سپهسالار: «صفحه ۶۶» حاج میرزا حسین خان مشیرالدوله سپهسالار اعظم فرزند نبی خان قزوینی امیردیوان از رجال نیک و اصلاح طلب قاجاریه است. مدتی سفیر ایران در عثمانی بود و بعد به وزارت عدلیه و جنگ رسید و سال ۱۲۸۸ ه. ق. به صدارت انتخاب شد و به فکر تعقیب اصلاحات امیرکبیر افتاد. برای آشنا کردن ناصرالدین شاه با تحولات دنیا او را به اروپا برد و نخستین روزنامه ایران به فارسی و فرانسه در دوران صدارت او منتشر شد. مدرسه سپهسالار و عمارت بهارستان از یادگارهای اوست.

۸۱- کاخ بهارستان: «صفحه ۶۶» ساختمانی در باغ بهارستان که محل تشکیل جلسات علنی مجلس شورای ملی و مرکز ادارات و سازمان های وابسته به مجلس بود.

۸۲- میدان مشق: «صفحه ۶۶» محوطه وسیعی بین میدان توپخانه و گذر تقی خان بود که: در جنوب و از گذر تقی خان تا چهار راه فعلی سوم اسفند، در غرب از چهار راه

سوم اسفند تا سه راه خیابان علاءالدوله « فردوسی » و از سمت شمال و شرق هم از سه راه خیابان فردوسی تا میدان توپخانه ادامه داشت. در قسمت شرق میدان مشق، جنب فردوسی، محل کالسکه خانه و اصطبل سلطنتی بود و تمامی بقیه فضا میدان مشق به حساب می آمد. آن جا عمارتی ساخته بودند که هنوز باقی است و محل ادارات قزاق خانه و سوار قزاق بود. در این میدان چوگان بازی، فوتبال و اسب دوانی هم می شد. متأسفانه میدان مشق در جریان نوسازی شهر از میان رفت و تبدیل به ساختمان شد.

۸۳- دماوند: «صفحه ۶۷» مرتفع ترین قله آتشفشان سلسله جبال البرز به ارتفاع ۵۶۷۱ متر که سرتاسر شمال ایران از مغرب به مشرق کشیده شده است.

۸۴- حمام کنار مسجد: «صفحه ۶۷» نویسنده امریکایی واجب بودن حمام روزهای جمعه برای مسلمانان را به اشتباه نقل کرده است. چنین به نظر می رسد نامبرده سخنی در مورد غسل مستحب روزهای جمعه شنیده و آن را به این صورت درک و نقل کرده است. هر چند وجود حمام در حاشیه همه مساجد مطلبی اغراق آمیز است ولی در گذشته بنای مسجد و مدرسه و حمام و آب انبار و حتی بازار و کاروان سرا، در زمره کارهای مفید بوده و عده ای برای انجام کاری خیر و عمومی مجموعه ای می ساختند که اغلب شامل بازار، مسجد، میدان، کاروان سرا، آب انبار، حمام و گاه ضراب خانه هم بوده است.

۸۵- قلندران: «صفحه ۶۹» بعضی قلندران را معرب کلندران «چوب تتراشیده یا مردم ناهموار» خوانده و بعضی آن را منسوب به موسس فرقه قلندریه موسوم به شیخ قرن دل دانند. به هر حال قلندریه فرقه ای از صوفیه اند که از جهت افکار به فرقه ملامتیه نزدیکند. قلندران اغلب رندی پیشه می کنند و پای پندبه اخفای حال و عمل خود نیستند.

۸۶- یشمک: «صفحه ۷۹» روپنده یا نقاب سفید زنان یشمک (YASHMAK) خوانده شده که در فرهنگ دهخدا نامی از آن نبود و کس دیگری هم چیزی نمی دانست.

۸۷- سنت لوئیز: «صفحه ۸۷» بزرگ ترین شهر در ایالت میسوری در مرکز ایالات متحده امریکا است که بیش از نیم میلیون نفر جمعیت دارد.

۸۸- سانفرانسیسکو: «صفحه ۸۷» از شهرها و بنادر معروف ایالت کالیفرنیا در ایالات متحده امریکا و ساحل اقیانوس کبیر که در کالیفرنیا شمالی مرکزیت دارد.

۸۹- یخچال یا محل یخ سازی: «صفحه ۹۰» گودالی بزرگ و سقف دار است که در

گذشته فصل زمستان و هنگام یخ بندان، یخ های به دست آمده از برکه های مصنوعی پر از آب را در آن گودال می ریختند و تابستان به مصرف می رسید. از نوشته چنین استنباط می شود که یخچال در گذشته نظیر قهوه خانه دارای اهمیت اجتماعی هم بوده است.

۹۰- غسل واجب روزانه: «صفحه ۹۲» پیرامون غسل واجب روزانه هم نویسنده از این و آن مطلبی شنیده که به نظر می رسد در ارتباط با غسل جنابت بوده و او را دچار اشتباه کرده که نوشته است برابر شریعت اسلام مسلمانان موظفند همه روزه غسل کنند.

۹۱- اکباتان باستان: «صفحه ۹۴» = اکباتان، برای آگاهی از توضیحات لازم در این مورد به شماره ۱۶ صفحه ۲۵۷ همین بخش تحت عنوان اکباتان مراجعه شود.

۹۲- استر و مردخای: «صفحه ۹۴» استر برادرزاده مردخای و زن خشایارشا است. گویند وزیر خشایارشا می خواست یهودیان را نابود کند که استر تقاضای عفو آنان را کرد و یهودیان را نجات بخشید. در همدان آرامگاهی است که مقبره استر و مردخای نام دارد.

۹۳- زرتشت: «صفحه ۹۹» زردشت یا زراتشت پیامبر باستانی فرزند پوروشسب و دغدو از خانواده سپیتمه است. بعضی وی را از اهالی آذربایجان، برخی از ری و بیشتر از شمال ایران در خراسان می دانند. سنت زردشتیان عصر وی را ۶۰۰ سال قبل از میلاد مسیح می داند ولی خاورشناسان قرن های ۶ و ۷ قبل از میلاد را یاد می کنند. وی معاصر شاه گشتاسب بوده که دین او را پذیرفته است. کتاب زردشت اوستا است که در مورد آن بحث است ولی همگان بخشی را که گات ها نام دارد سروده ی خود او می دانند.

۹۴- هارون الرشید: «صفحه ۹۹» بزرگ ترین خلیفه عباسی متولد سال ۱۴۸ که سال ۱۷۰ هجری قمری به خلافت رسید و پس از ۸ سال خلافت یحیی بن خالد برمکی را به وزارت برگزید. هارون مردی متعصب و در عین حال عیاش و نسبت به علویان کینه توز بود. قدرت یحیی و فرزندانش جعفر، فضل، محمد و موسی خلیفه را بیمناک کرد که جعفر را کشت و بقیه را زندانی کرد. وی سال ۱۹۳ ه. ق. در راه خراسان وفات یافت.

۹۵- فتحعلیشاه قاجار: «صفحه ۱۰۰» دومین پادشاه قاجار و برادرزاده آغامحمدخان موسس سلسله قاجاریه که پس از او به سلطنت رسید و جمعی از خویشان و بزرگان را که گمان داشت چشم طمع به سلطنتش دارند، کور کرد. در زمان فتحعلیشاه اوضاع نظامی تازه گرفت و ارتش ایران آموزش جدید دید، با این همه جنگ های ایران و روس که به

تحریک انگلیس ها انجام شد، با وجود درایت عباس میرزا نایب السلطنه منجر به عقد دو عهدنامه ننگین گلستان و ترکمن چای شد و متأسفانه بخشی مهم از ایران از دست رفت و غرامت سنگینی هم به دوش دولت و مردم ایران افتاد.

۹۶- دخمه زرتشتیان: «صفحه ۱۰۱» آن چه نویسنده امریکایی در ارتباط با آیین زرتشتیان و نحوه سپردن جنازه ها به دخمه نوشته صحیح نیست. چرا که زرتشتیان جنازه را در دست رس سگ ها قرار نمی دادند و ساختمان دخمه که هنوز آثار آن در یزد و کرمان موجود است - طوری بنا شده که تنها پرندگان از راه هوای آن وارد آن شوند.

۹۷- نویسنده امریکایی مدعی شده: «صفحه ۱۰۲» عربی بر پیامبر اسلام «ص» وارد شد و چون همسر مورد علاقه او عایشه را دید، به حضرت محمد «ص» پیشنهاد کرد عایشه را در برابر یک شتر یا مقداری پول نقد به او بفروشد که به دلیل افسردگی پیامبر از این سخن، دستور حجاب صادر شد و زنان موظف به پوشیدن تن و بدن و سر و روی خود شدند. این نظریه مثل بقیه اظهار نظرهای مذهبی نویسنده سطحی و از افسانه هایی است که ساخته و پرداخته اند. برای آگاهی از نظر اسلام در مورد حجاب بهترین راه مراجعه به کتاب آسمانی قرآن و بررسی تفسیر آیاتی است که در مورد حجاب نازل شده. از جمله: آیات ۳۰، ۳۱ و ۶۰ سوره نور و آیات ۳۲، ۳۳، ۳۵ و ۵۵ سوره احزاب.

۹۸- مظفرالدین شاه: «صفحه ۱۱۰» پسر چهارم ناصرالدین شاه قاجار، متولد سال ۱۲۶۹ که در ۵ سالگی به ولیعهدی انتخاب شد و چهل سال ولی عهد و حاکم آذربایجان بود. مظفرالدین شاه سال ۱۳۱۳ هجری قمری به سلطنت رسید و چند سفر به اروپا رفته ایران را مقروض کرد. همین مسائل انقلاب مشروطیت را به وجود آورد که او به علت پافشاری آزادی خواهان در ۱۴ جمادی الثانی سال ۱۳۲۴ هجری قمری فرمان مشروطیت را صادر کرد و همان سال قانون اساسی را توشیح نمود و پنج روز بعد درگذشت.

۹۹- کوه المپ: «صفحه ۱۱۵» یا الیمپوس نام کوه های متعدد در یونان باستان است که مشهورترین آن کوهی است بین تسالی و مقدونیه به ارتفاع ۲۹۱۲ متر. یونانی ها این کوه ها را محل اقامت خدایان می دانستند و مسابقات المپیک در دامنه آن انجام می شد.

۱۰۰- ضحاک ماردوش: «صفحه ۱۱۵» پادشاه داستانی که گویند پس از جمشید در ایران به سلطنت رسید. پیرامون زندگی او افسانه ای در ارتباط با اهریمن وجود دارد که به

دستور اهریمن پدرش مرداس را که شاه گروهی از اعراب بود کشت و خودش به سلطنت رسید. اهریمن با بوسیدن شانه های او دو مار بر دوشش نشاند که خوراکشان مغز آدمی بود. ضحاک به ایران حمله کرد و مردم ایران که از جمشید رو گردان شده بودند پذیرای او شدند. سرانجام به علت ظلم و جور بسیار ضحاک، ایرانی ها شورش کردند و به دستور فریدون شاه ایران که از سروش الهام گرفته بود، ضحاک را در کوه دماوند به بند کشیدند.

۱۰۱- پرومتس: «صفحه ۱۱۵» یا پرومتئوس رب النوع آتش، خالق بشر و مظهر نبوغ انسانی است. پرومته با پیرا از دواج کرد و هلن که جد همه یونانی ها گفته می شود، فرزند او بود. وقتی او مورد خشم زئوس قرار گرفت در کوه قفقاز به میخس دوختند و محکوم عذاب ابدی شد که کرکسی جگرش را پاره می کرد و او دوباره زنده می شد.

۱۰۲- مادها: «صفحه ۱۱۶» مردمی آریایی ساکن سرزمین های جنوبی آذربایجان و اطراف همدان که پیش از هزاره اول قبل از میلاد مسیح از راه قفقاز به ایران آمده در آنجا ساکن شدند. این قوم در اواخر قرن هشتم قبل از میلاد دولت ماد را تشکیل دادند.

۱۰۳- تولد مادر زرتشت: «صفحه ۱۱۶» مادر زرتشت دغدویه نام داشته که محل تولد و سکونت او را علاوه بر شهر ری، آذربایجان و شمال شرقی ایران هم گفته اند.

۱۰۴- طبرستان: «صفحه ۱۱۶» محل سکونت قوم تپور است که در عهد ماقبل آریایی در ناحیه شمال ایران و جنوب بحر خزر سکونت داشتند. بخشی از این قوم که اسم خود را به ناحیه مسکونی طبرستان دادند، در عهد اسکندر حدود سمنان سکونت داشتند. نام طبرستان را مورخان اسلامی از قوم تپور گرفته آن را به مازندران بخشیدند.

۱۰۵- آنتیوخوس: «صفحه ۱۱۷» پادشاه سکوی در قرن دوم قبل از میلاد مسیح معروف به کبیر که پارت ها و مصریان را مغلوب کرد ولی خود مغلوب رومیان شد.

۱۰۶- پارت ها: «صفحه ۱۱۷» طایفه ای از قبیله پرنی از قوم دهه و از اقوام سکایی که در شمال شرقی ایران در حدود خراسان اقامت داشتند. پارت ها پس از ضعف سلوکیان دولت اشکانیان را تشکیل دادند و همه ایران را به تصرف خود در آوردند.

۱۰۷- کریستف کلمپ: «صفحه ۱۱۷» دریانورد معروف و کاشف قاره امریکا که در سال ۱۴۹۲ میلادی پس از ۱۲ ماه دریانوردی به عزم هندوستان وارد سانسالوادر شد و پس از آن به جزایر کوبا و هائیتی رسید. در چهارمین سفرش که از سال ۱۵۰۲ تا ۱۵۰۴

میلادی ادامه داشت ساحل امریکای مرکزی از هندوراس تا خلیج دارین را کشف کرد.
۱۰۸- باشالت: «صفحه ۱۲۰» توده‌هایی از سنگ که در حاشیه کوه‌های آتش فشان
وجود دارد باشالت گفته می‌شود.

۱۰۹- سولفور: «صفحه ۱۲۰» سولفورها نمک‌های اسید سولفوریک هستند که در
طبیعت فراوان یافت می‌شوند.

۱۱۰- ارتفاع دماوند: «صفحه ۱۲۰» نویسنده ارتفاع دماوند را براساس اسناد رسمی
دولت ایران ۱۸۴۶۴ فوت (حدود ۵۵۴۰ متر) ذکر کرده و نامی از ماخذ آن نیاورده ولی در
فرهنگ دکتر محمد معین ارتفاع دماوند ۵۶۷۱ متر آمده که با حدس نویسنده برابر است.

قسمت دوم: عکس‌های رنگی

۱- خشایارشا: «صفحه ۱۳۱» یا خشیارشا، شاهنشاه هخامنشی، جانشین و پسر
داریوش بزرگ که مادر او نیز آتوسا دختر کوروش بوده است. خشایارشا که در سن ۳۴
سالگی به سلطنت رسید، تندخو و عیاش بود و برای سرکوبی یونانیان از داردانل گذشته
وارد خاک یونان شد و به طرف آتن رفت. او به انتقام آتش زدن سارد توسط یونانی‌ها در
زمان داریوش، ارگ و معبد آتنه در آتن را به آتش کشید. خشایارشا در سال ۴۶۵ قبل از
میلاد مسیح همراه پسر بزرگش داریوش توسط رئیس پاسبانان سلطنتی کشته شد.

۲- آسیای صغیر: «صفحه ۱۳۱» شبه جزیره‌ای در مغرب آسیا شامل ارمنستان و
ترکیه کنونی که محدود است از شمال به دریای سیاه و مرمره، از مغرب به دریای اژه، از
جنوب به بحر الروم، سوریه و عراق، از مشرق به ایران و قفقازیه.

۳- گبرآباد: «صفحه ۱۳۷» به هنگام سفر نویسنده روستایی به نام گبرآباد در استان
فارس بوده که با مراجعه به فرهنگ دهخدا نامی از آن دیده نشد. یا نام ده تغییر کرده یا به
طور کلی گبرآباد از میان رفته است. تنها در نزدیکی قوچان دهی به این نام وجود دارد.

۴- ایزدخواست: «صفحه ۱۴۰» یکی از دهستان‌های بخش مرکزی آواده در استان
فارس که جمعیتی بیش از بیست هزار نفر دارد و در حاشیه راه اصفهان شیراز قرار گرفته.

۵- نقش رستم: «صفحه ۱۴۳» بزرگ‌ترین حجاری دوره ساسانیان در نزدیکی داراب

گرد که شامل تصویر مجلس پیروزی شاپور اول بر والرین امپراطور روم شرقی است.
۶- اردشیر شاه: «صفحه ۱۴۳» پسر بابک موسس سلسله ساسانی که پس از تسخیر
کرمان، فارس و جزایر خلیج فارس بر اردوان پنجم آخرین پادشاه سلسله اشکانی غلبه کرد
و پس از فتح تیسفون به جنگ رومیان رفت و امپراطور روم را هم شکست داد.
۷- شاه سلطان حسین صفوی: «صفحه ۱۴۶» آخرین پادشاه سلسله صفویه - سلطنت
۱۱۰۵، خلع از سلطنت ۱۱۳۵، مقتول شدن ۱۱۴۲ ه. ق. - مردی ضعیف النفس و
موهوم پرست بود. در دوران سلطنت او محمود افغان به سهولت از قندهار به اصفهان
رسید و پایتخت را محاصره کرد. سلطان حسین با دست خود تاج شاهی را تسلیم محمود
کرد و او را فرزند خود خوانده به زندران رفت تا به دست جانشین او اشرف کشته شد.

قسمت سوم: همراه با قافله ایرانی

۱- شعر حکیم عمر خیام: «ص ۱۵۰» نویسنده مضمونی از یک رباعی خیام نقل
کرده که: «ایران همانند بوستان و شبیه فرش گسترده و پوشیده از گل است». متاسفانه
من در میان رباعیاتی که از خیام در دست رسم بود، چنین مضمونی نیافتم.

۲- Y M C A: «ص ۱۵۳» (Young Men Cristian Assosiation) حروف
چهارگانه مخفف نام انجمن مردان جوان مسیحی است.

۳- پاسارگاد: «ص ۱۵۶» یا پاسارسه گد نام شهر قدیمی مرغاب فارس.

۴- ولاسکت: «ص ۱۶۲» (VELASQUEZ) یکی از معروف‌ترین نقاش‌های
کشور اسپانیا در قرن هفدهم میلادی است.

۵- پیلو کو فلوت ۵ فوتی: «ص ۱۶۴» سازی از قرن ۱۸ میلادی که در ارکسترها
مورد استفاده بوده و در اجرای سمفونی شماره ۵ بتیون هم از آن استفاده شده است.

۶- جایگاه ملکه آستر: (QUEEN ESTHER'S SUPPOSED TOMB)
«ص ۱۶۴» آرامگاهی است در همدان که مقبره آستر و مردخای نامیده می‌شود. آستریا
استر برادرزاده همسر خشایارشا یا اردشیر اول پادشاه هخامنشی بوده است.

۷- کرسیوس: (CRESUS) «صفحه ۱۶۵» یا کرزوس آخرین پادشاه لیدی پسر و

جانشین آلیاتس. کرزوس پس از تسخیر آسیای صغیر به سال ۵۴۶ قبل از میلاد در جنگی که بین او و کوروش در گرفت شکست خورد و سارد پایتخت او تسلیم شد.

۸- اورشلیم: «صفحه ۱۶۵» شهری قدیمی که مسلمانان و اعراب آن را بیت المقدس می نامند و اکنون در اشغال و پایتخت دولت اسرائیل است و تنها بخشی از آن به فلسطین تعلق دارد. این شهر مقدس از نظر یهودیان، مسیحیان و مسلمانان اهمیت خاص دارد.

۹- کوچ ارمنی ها: «صفحه ۱۷۱» شاه عباس صفوی سال ۱۶۰۶ میلادی گروهی ارمنه ایرانی را از جلفای آذربایجان به نزدیکی پایتخت کوچ داد و آنها قصبه ای به نام جلفا در کنار زاینده رود اصفهان بنا کردند و شاه عباس موقوفاتی برای آن تعیین کرد. نویسنده به اشتباه ساکنان جلفای آذربایجان را همان مهاجران کوچ داده شده نامیده است.

۱۰- ماشاالله خان کاشی: «صفحه ۱۸۲» پسر نایب حسین کاشی، معروف به سردار کاشانی است که خود و پدرش در دوران سلطنت احمد شاه قاجار و اوایل مشروطیت به دولت یاغی شده بودند. دولت ضعیف مرکزی هم گاه با آنان مماشات می کرد چنان که مدت ها ماشاالله خان لباس نظامی می پوشید و خود و تفنگ چپانش از چند فرسخی کاشان تا مورچه خورت اصفهان راه داری و در اصل حکومت می کردند و مالیات و باج راه می گرفتند. سرانجام در دولت وثوق الدوله با تمهیداتی ماشاالله خان به تهران احضار و دستگیر و اعدام شد و پدرش نیز در کاشان به همین سرنوشت دچار گردید.

۱۱- شیکاگو: «صفحه ۱۸۳» شهر و بندری در ایالات متحده امریکا در ساحل دریایچه میشیگان که مرکز ارتباطات و بازار داد و ستد محصولات شرقی امریکاست.

۱۲- سورمک: «صفحه ۱۸۶» سورمک خرابه های باقی مانده از قصر بهرام آمده که گویا افغان ها آن را ویران کرده اند ولی در منابع موجود و در دست رس چیزی دیده نشد.

۱۳- بهرام گور: «صفحه ۱۸۶» پانزدهمین پادشاه سلسله ساسانی که تاج سلطنت را از میان دو شیر ربوده است. او از منستان را فتح کرد و به همه افراد آزادی مذهب داد.

۱۴- سخن از بازارهای بغداد است: «صفحه ۱۸۸» نویسنده این مضمون را به عنوان یک ضرب المثل فارسی آورده است که من نشینده ام و آن را با امکانات محدود در هیچ منبعی هم ندیدم اما در جنوب ایران ما ضرب المثلی داریم که وقتی سوال بی جایی در باره گفت و گوی دو نفر می شود، پاسخ می دهند: صحبت از ماست بدانند یزد بود!

۱۵- اصول دین: «صفحه ۱۹۰» نویسنده اصول دین اسلام و مذهب شیعه را با فروع مخلوط کرده و بر اساس شنیده هایش چیزی نوشته است که به همان صورت آمده است.

۱۶- کاخ چهل ستون: «صفحه ۲۱۷» کاخی است با شکوه که به امر شاه عباس در اصفهان ساخته شده و دارای پرده های نقاشی است. این کاخ بین چهار باغ و میدان نقش جهان قرار گرفته و چون دارای بیست ستون بلند است که در یک سطح ساخته شده و عکس آنها در آب استخر جلو آن منعکس می شود، آن را چهل ستون خوانده اند.

۱۷- شاه عباس صفوی: «صفحه ۲۱۸» ملقب به بزرگ پنجمین پادشاه صفوی است که در ۱۸ سالگی به سلطنت رسید. او ابتدا که ضعیف و دچار اختلافات داخلی بود، با دولت عثمانی صلح کرد و پایتخت صفویه را از قزوین به اصفهان در مرکز ایران انتقال داد. پس از تجهیز قوا به سبک نوین و با سلاح اروپایی به دولت عثمانی حمله برد و آن را شکست داده مناطق از دست رفته را باز یافت. شاه عباس با استبداد کامل سلطنت کرد و نیروی پراکنده قزلباش را نظمی نوین بخشید که از شاه اطاعت می کردند. او ۴۲ سال سلطنت کرد و در آسیا دولتی به وجود آورد که از نظر قدرت، امنیت، ثروت، رواج تجارت، تشکیلات اداری و سیاسی کم نظیر و در سراسر اروپا مورد احترام بود.

۱۸- کاخ عالی قاپو: «صفحه ۲۲۶» یا آلا قاپو در شهر اصفهان و غرب میدان نقش جهان که در زمان شاه عباس برای پذیرایی میهمانان خارجی و مراسم درباری ساخته شده است. شاه و میهمانان از همین کاخ مراسم ورزشی و رژه ارتش را تماشا می کردند.

۱۹- ایزدخواست: «صفحه ۲۲۷» به شماره ۴ قسمت دوم توضیحات مراجعه شود.

۲۰- ماجرای کشتار ایزدخواست: «صفحه ۲۲۸» به این ترتیب بوده: چون زکی خان برادر کریم خان زند که در تعقیب علی مرادخان عازم اصفهان بود، در ایزدخواست باخبر شد ماموران علی مردان خان خزانه اصفهان را - که حاکم آنجا به شیراز فرستاده بود - در ایزدخواست به اصفهان بازگردانده اند، به مردم بی گناه ایزدخواست سخت گرفت و دست به جنایتی بی سابقه زد. زکی خان از مردم فقیر روستا مطالبه مبلغ زیادی مالیات کرد که چون از پرداخت آن عاجز بودند، آنها را با دست و پای بسته از بلندی پل یا ساختمان روی صخره ها انداخت و کشت. در آن میان پیرمرد سیدی بود که از سوی مردم سخن می گفت و در برابر مطالبه زکی خان واقعیت نداری مردم را بیان می داشت. زکی

خان او را مجازات کرد و به قراولان دستور داد زن و فرزندان او را هم شبانه مورد تجاوز قرار دهند. چون قراولان از انجام جنایت سرباز زدند، بر آنها خشم گرفته وعده مجازات داد اما آنان زکی خان را فرصت ندادند و نیمه شب به خیمه اش ریخته او را کشتند.

۲۱- Yankee Doodle): «صفحه ۲۳۱» یانکی دنیا یا ینگ دنیا در فارسی معنای دنیای جدید دارد و همان امریکاست که گاه امریکایی را یانکی یا ینگ می خوانند. در انگلیسی یانکی به افراد محلی و کسانی که در امریکای شمالی بودند، گفته شده. ولی یانکی دول نام سرود یا آهنگی است که از جریان انقلاب امریکا شهرت بسیار داشت.

۲۲- گنه گنه: «صفحه ۲۳۴» تنها داروی شیمیایی بود که در گذشته برای معالجه مالاریا به کار می رفت و نتیجه هم داشت اما موجب درمان قطعی نبود.

۲۳- کاخ خشایار شاه: «صفحه ۲۳۵» بخشی از کاخ معروف آپاداناست - رجوع شود به شماره ۲۴ همین صفحه - که کتیبه ای از خشایار شاه در آن دیده می شود.

۲۴- کاخ آپادانا: «صفحه ۲۳۵» بارگاه یا تالار بار هخامنشیان در تخت جمشید که چهارمتر از سر در بزرگ بلندتر ساخته شده و برای رسیدن به آن پلکانی دو طرفی موجود است. دیوارهای پیش بست سطح عالی به نقوشی مزین است با کتیبه ای از خشایار شاه.

۲۵- تخت جمشید: «صفحه ۲۳۶» بنایی تاریخی است که یونانیان آن را پرسپولیس نامیده اند. تخت جمشید در مرودشت فارس قریب به شش کیلومتری خرابه های استخر - در ۶۵ کیلومتری شمال شرقی شیراز - واقع شده. ساختمان تخت جمشید در زمان سلطنت داریوش شروع شد و بعدها چون نام داریوش فراموش شد، به جای او جمشید - شهریار داستانی - را یاد کرده اند. از آثار باقیمانده تخت جمشید ارگ یا قلعه ای است که اسکندر آن را آتش زد و همین باقیمانده در بیننده اثری شگفت به جا می گذارد.

۲۶- مارکوپولو: «صفحه ۲۳۷» دو برادر از اهالی ونیز ایتالیا که از راه آسیای صغیر و ایران به چین سفر کردند و پس از مدتی اقامت در پکن به اروپا بازگشتند. عبور آنها از ایران هم زمان با اشغال ایران توسط مغول ها و در دوره سلطنت جانشینان چنگیز بود. یکی از آن دو برادر بار دیگر همراه پسر کوچکش مارکو به چین رفت و جنوب شرقی آسیا را هم سیاحت کرد و پس از بازگشت سفرنامه ای به نام عجایب منتشر کرد.

۲۷- حاکم فارس: «صفحه ۲۴۲» عبدالحسین میرزا سالار لشکر بن فیروز میرزا

نصرت الدوله از رجال اوخردوره قاجاریه است که علاوه بر وزارت عدلیه و داخله به مقام رئیس الوزرای نیز رسید. وی در ادوار مختلف والی ایالات متعدد از جمله فارس بود.

۲۸- (RESH-I-BEHESHT = ENEVY OF HEAVEN) «صفحه ۲۴۵»

باغ رشک بهشت: گویا در آن زمان نام باغی معروف در شیراز بوده. جای دیگر نامی از آن دیده نشد و دوستان شیرازی هم که در این شهر بودند، اظهار بی اطلاعی کردند.

۲۹- (THE GARDEN OF THE FORTY COLTS) «صفحه ۲۴۵»

باغ چهل کره: باغ چهل کره گویا همانند باغ رشک بهشت در آن روزگار شهرتی داشته ولی امروز نامی از آن ندیدم و شیرازی های اینجا هم چیزی نمی دانستند.

۳۰- شاپور اول: «صفحه ۲۵۲» پسر اردشیر، دومین پادشاه ساسانی از پدر خود

مملکتی به ارث برد که تشکیلات پارتی آن محفوظ مانده بود. در کتیبه ی طولانی سنگ نوشته نقش رستم پیش رفت های او نقل شده است. از جمله: فتح پیشاور، دره سند، هندو کش، بلخ، تاشکند، سوریه، انطاکیه، بین النهرین، ارمنستان و بالاخره روم که منجر به اسارت والرین امپراطور روم شد و او را با هفتاد هزار اسیر به ایران منتقل کردند.

۳۱- والرین امپراطور روم: «صفحه ۲۵۲» که از سال ۲۳۵ تا ۲۶۰ میلادی سلطنت

کرد. او نیروی لازم برای جلوگیری از اقوام مختلف نداشت و سعی کرد از دست اندازی ایرانیان به شام و ارمنستان ممانعت کند که در آغاز موفقیت هایی هم داشت اما سرانجام مغلوب و اسیر شاپور اول پادشاه ساسانی شد و در اسارت در گذشت.

لازم به یادآوری است که در تهیه این بخش توضیحات کتاب تنها از منابع محدودی که در خارج از ایران آن هم شهر و دیار دورافتاده ای نظیر ونکور در سرزمین کانادا - از نظر دوری از آسیا و ایران و گرنه نزدیک ترین منطقه به قطب شمال است! - در دسترس نویسنده قرار داشته بهره برده ام و بیشتر فرهنگ دهخدا و لغت نامه دکتر محمد معین مورد استفاده قرار گرفته اند.

الف

ابوعلی سینا ۲۵۷
 اتحاد جماهیر شوروی ۲۵۶-۲۵۸
 احمد شاه قاجار ۲۵-۱۶۱-۲۴۲-۲۵۷-۲۵۸-۲۷۲-۲۷۷
 اردبیل ۱۱۷
 اردشیر ۱۴۳-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۵-۲۷۶
 اردوان ۲۷۱
 ارمستان ۷۴-۱۶۱-۲۵۸-۲۵۹-۲۶۴-۲۶۵-۲۷۱-۲۷۳-۲۷۶
 اروپا ۲۴-۳۲-۴۲-۵۹-۶۳-۷۴-۷۶-۱۱۲-۱۱۴-۱۱۷-۱۱۷-۱۱۷-۱۷۴-۲۵۵-۲۵۶-۲۵۷-۲۵۸-۲۶۰-۲۶۹-۲۷۳-۲۷۵-۲۸۰
 اروپای جنوبی ۱۱۷
 اروپای شرقی ۲۶۲
 اروپای مرکزی ۲۶۲
 ارومیه ۱۶۱-۱۶۶-۲۸۰
 ازبکستان ۲۶۱
 استانبول ۴۶-۲۶۲-۲۶۴
 استر ۹۴-۲۶۸-۲۷۲
 استخر ۲۷۵
 اسکاتلند ۲۶۳
 اسرائیل ۲۷۲
 اسکندر ۳۷-۹۹-۱۱۶-۱۱۷-۱۶۵-۲۳۸-۲۶۱-۲۶۲-۲۷۰-۲۷۵
 اسکندریه ۲۶۲
 اسلام ۵۹-۱۰۷-۲۶۶-۲۶۸-۲۶۹-۲۷۰-۲۷۳
 اسماعیلیان ۲۶۲
 اشاقه باش ۲۶۳
 اشرف افغان ۲۷۱
 اشکانیان ۲۷۰
 اصفهان ۲۸-۴۳-۸۳-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۲-۱۸۳-۱۸۷-۱۸۹-۱۹۲-۱۹۵
 ۲۰۲-۲۰۳-۲۰۴-۲۰۵-۲۰۶-۲۰۸-۲۰۹-۲۱۰-۲۱۳-۲۱۴-۲۱۹-۲۲۰
 ۲۲۲-۲۲۶-۲۲۸-۲۳۰-۲۳۶-۲۶۵-۲۷۱-۲۷۳-۲۷۴
 اف-ال-برد ۲۱-۱۲۳-۱۳۰

نام یاب

آباد ۲۳۱-۲۷۱
 آتن ۲۵۶-۲۷۱
 آتوسا ۲۷۱
 آذربایجان ۳۳-۳۴-۴۶-۴۷-۸۳-۱۱۷-۲۵۸-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۸-۲۷۰-۲۷۲
 آرنولد ۴۹-۲۶۵
 آریا ۲۴-۱۵۲-۲۵۷-۲۵۸-۲۶۹-۲۷۰
 آریزونای شمالی ۴۰-۴۱-۱۷۵-۲۶۳
 آستین ۲۵۸
 آسیا ۲۳-۲۴-۳۲-۳۷-۴۱-۵۹-۱۱۴-۱۱۷-۱۵۰-۱۷۲-۲۵۵-۲۵۶-۲۵۷
 ۲۶۰-۲۷۱-۲۷۳
 آسیای صغیر ۱۳۱-۱۶۵-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۵
 آسیای غربی ۲۵۶
 آسیای مرکزی ۳۷-۱۱۷-۲۵۶
 آسیای میانه ۲۵۶
 آشور ۲۳-۱۱۶-۲۳۸-۲۵۶
 آغامحمدخان قاجار ۴۱-۴۲-۲۶۳-۲۶۸-۲۷۷
 آکسیوس ۴۹-۲۶۵
 آلمان ۳۷-۱۵۲-۲۶۰-۲۶۲
 آلیاتس ۲۷۲
 آنتیوخوس ۱۱۷-۲۷۰

- پاشا خان امین الملک ۲۶۶
 پاطاق ۲۶۱
 پتروگراد ۲۶۳-۴۲
 پرسپولیس ۲۷۵-۲۵۷-۲۴
 پرشیا ۱۵۲
 پرومتس ۲۶۹-۱۱۵
 پکن ۲۷۵-۲۶۱
 پنجاب ۲۶۲
 پورو شسب ۲۶۸
 پهلوی ۲۶۴
 پیرا ۲۶۹
 پیشاور ۲۷۶
 پیکولو فلوت ۲۷۲-۱۶۴
 ف
 تاتار ۲۶۰-۸۳-۴۶-۳۳
 تاشکند ۲۷۶
 تبریز ۲۶۰-۲۵۸-۱۷۴-۴۰-۳۴-۳۳
 تبرزین ۶۹
 تپور ۲۷۰
 تخت جمشید ۲۸۱-۲۸۰-۲۷۹-۲۷۵-۲۳۸-۲۳۷-۲۳۶-۲۳۵-۱۳۱
 تخت مرمر ۲۷۸-۹۱-۸۹
 ترعه سوئز ۲۵۷
 ترک ۲۵۸-۱۶۵-۸۴-۴۱-۳۷-۲۴
 ترکمن ۲۵۸
 ترکمن جای ۲۶۸
 ترکمنستان ۲۶۱
 ترکیه ۲۷۱-۲۶۴-۲۵۸-۲۵۷-۱۵۰
 تسالی ۲۶۹
 تقلیس ۲۶۴-۴۶
 تگزاس ۲۵۸-۲۶
 تموچین ۲۶۲

- بانک ملی ۲۶۵
 بحر الروم ۲۷۱-۲۵۷-۲۵۶
 بحر احمر ۲۵۷
 بحر خزر = دریای خزر
 بخارا ۲۶۳-۲۶۰-۳۷
 بخت النصر ۲۵۹
 بختیاری ۲۶-۲۸-۲۲۴-۸۵-۲۲۵-۲۵۸-۲۷۷
 بروکسل ۲۶۰
 بریتانیای کبیر = انگلستان
 بسفر ۲۶۴
 بغداد ۲۶۴-۳۸-۳۶-۱۵۴-۱۷۴-۱۷۹-۱۸۸-۱۹۳-۲۳۰-۲۳۲-۲۵۶-۲۶۰-۲۶۲
 بلخ ۲۷۳-۲۶۵
 بلژیک ۲۶۰-۳۲
 بندر انزلی = انزلی ۲۷۸-۲۷۷-۵۹-۴۹-۴۸-۴۷-۴۶-۳۳
 بندر بوشهر ۲۴۹-۲۳۶
 بندر پیربازار ۲۷۸-۵۱
 بهبهان ۲۵۸
 بهرام گور ۲۷۳-۱۸۶
 بهشت ۱۱۵-۱۱۱-۴۰-۲۷
 بیت المقدس ۲۷۲
 بیرجند ۲۸۱-۲۰۰
 بیرمنگام ۲۶۳-۴۲
 بیستون ۲۶۱-۳۶
 بین النهرین ۲۳-۲۴-۳۷-۱۴۸-۱۵۵-۱۵۶-۱۵۷-۱۵۸-۱۹۳-۲۳۱-۲۳۶
 ۲۷۶-۲۶۲-۲۶۰-۲۵۷-۲۵۶-۲۵۳-۲۴۲
 پ
 پارت ۲۷۰-۱۱۷-۱۱۶
 پارس ۲۵۸-۲۵۶-۳۰-۲۴
 پاریس ۲۵۸-۲۵۷
 پاسارگاد ۲۸۰-۲۷۲-۲۳۶-۱۵۳

تنگه الله اکبر ۱۴۵-۲۸۰
تنگه جبل الطارق ۲۵۶
تویخانه = میدان تویخانه ۶۴-۶۵-۶۶-۷۱
توچال ۲۶۱

تهران ۲۲-۳۲-۳۳-۳۴-۳۵-۳۸-۳۹-۴۰-۴۱-۴۲-۴۳-۴۴-۴۵-۴۶-۵۱-
۵۴-۵۵-۵۸-۵۹-۶۱-۶۲-۶۳-۶۴-۶۵-۶۶-۶۷-۶۸-۷۲-۷۳-۷۴-۷۶-
۷۷-۷۸-۷۹-۸۰-۸۲-۸۳-۸۴-۸۶-۸۸-۸۹-۹۱-۹۵-۹۶-۹۷-۹۸-۹۹-
۱۰۰-۱۰۳-۱۰۴-۱۰۵-۱۰۶-۱۰۷-۱۰۸-۱۱۶-۱۱۹-۱۲۱-۱۵۸-۱۷۴-
۱۷۷-۱۷۸-۱۷۹-۱۸۳-۱۸۵-۱۸۷-۱۸۹-۲۲۲-۲۳۶-۲۴۲-۲۶۵-۲۶۶-
۲۷۷-۲۷۸

تیسفون ۳۶-۲۶۰-۲۷۱
تیمورلنگ ۶۶-۱۱۷-۲۶۵-۲۶۶
تیموریان ۲۶۶
تئودیوس ۲۵۵

ج

جاجرود ۳۳
جاده ابریشم ۲۶۰
جزایر بریتانیا = انگلستان
جزایر مانش ۲۶۳
جعفر برمکی ۲۶۸
جعفر خولی ۲۰۷-۲۱۰
جلفا ۳۴-۱۷۱-۱۷۴-۲۰۳-۲۷۲-۲۸۰
جمشید شاه ۲۶۹-۲۷۵
جیحون ۲۵۶

چ

چاپارخانه ۵۳-۵۶-۵۷
چراغ علاء الدین ۱۱۲
چشمه علی ۱۰۰-۱۷۳
چمچال ۲۶۰
چننه ۶۹
چنگیز خان مغول ۳۷-۱۱۷-۲۵۶-۲۶۰-۲۶۱-۲۶۲-۲۷۵

چهار باغ ۲۷۳
چهار لنگ ۲۵۸
چهار محال ۲۵۸
چین ۳۷-۲۶۱-۲۶۵-۲۶۰-۲۷۵

ح

حاج ابراهیم کلانتر ۲۶۳
حشه ۲۵۶
حسین (حضرت امام) ۷۷-۸۶-۸۸
حسین آباد ۱۶۱
حکیم عمر خیام ۱۵۰-۲۷۲
حلب ۲۶۵
حمدالله خان ۱۳۴

خ

خان کاشغر ۲۶۵
خانقین ۱۵۷-۱۵۸
خانه خدا ۷۹-۱۵۶-۱۵۷-۱۹۰-۱۹۱-۲۵۳
خاور دور ۵۹
خاورمیانه ۳۲
خاور نزدیک ۳۲-۵۹
خراسان ۱۱۸-۱۵۹-۲۵۸-۲۶۱-۲۶۲-۲۶۵-۲۶۸-۲۷۰
خزر = دریای خزر
خشایارشاه ۱۳۱-۱۶۵-۲۳۵-۲۳۸-۲۶۶-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۴-۲۷۵
خلیج اسکندرون ۲۶۲
خلیج دارین ۲۷۰
خلیج فارس ۲۴۸-۲۴۹
خواجه حافظ شیرازی ۲۴۱
خواجه نصیر ۲۶۲
خوارزم ۲۶۵
خوارزمشاه ۲۶۲
خوزستان ۲۵۷-۲۵۸
خیابان الماسیه ۶۴-۲۶۵

دریای مرمه ۲۷۱
 دزفول ۲۵۷
 دکتر محمد مصدق ۲۶۵
 دماوند ۶۷-۱۱۴-۱۱۵-۱۱۶-۱۱۷-۱۱۸-۱۱۹-۱۲۰-۱۲۱-۱۲۲-۱۲۳-
 ۱۲۴-۱۲۵-۱۲۶-۱۲۷-۱۲۸-۱۹۷-۲۶۱-۲۶۶-۲۶۹-۲۷۰-۲۷۱-۲۷۹
 دمشق ۲۶۵
 ده بید ۱۳۳-۲۸۱
 دهخدا، استاد علی اکبر ۲۶۷، ۲۷۱
 د
 راجیت سینگ راجه هندی ۲۶۶
 رشت ۳۵-۴۸-۵۱-۵۲-۵۴-۵۷-۵۹-۱۳۶-۲۷۷-۲۷۸
 رضا شاه پهلوی ۲۶۵
 رنا ۱۲۲
 رود ابرو ۲۶۴
 رود اورال ۲۶۴
 رودخانه جاجرود ۴۰
 رودخانه ستیکس ۴۷
 رودخانه کرج ۴۰-۱۰۶
 رودخانه هراز ۱۲۲
 رود سکوا ۲۶۴
 رود ولگا ۲۶۴
 رود سند ۲۵۶
 روزنامه ایران ۲۶۶
 روس = روسیه = امپراتوری روسیه ۲۳-۳۳-۳۴-۳۷-۴۲-۴۶-۴۷-۴۸-۴۹-
 ۵۰-۵۲-۵۹-۹۴-۱۱۰-۱۴۹-۱۶۵-۱۷۴-۱۷۵-۲۳۶-۲۵۶-۲۶۲-۲۶۳-
 ۲۶۴-۲۶۵
 روم ۲۳-۵۵-۲۵۵-۲۶۲-۲۷۰-۲۷۱-۲۷۶
 روم شرقی ۲۵۵-۲۷۱
 روم غربی ۲۵۵
 ز
 زاگرس ۳۶-۲۵۸-۲۶۱

خیابان امیرکبیر ۲۶۵
 خیابان باب همایون ۲۶۵
 خیابان بوذرجمهری ۲۶۴-۲۶۵
 خیابان درب اندرون ۲۶۵
 خیابان سپه ۲۶۵
 خیابان علاء الدوله ۶۴-۶۸-۲۶۵
 خیابان فردوسی ۲۶۸
 خیابان لاله زار ۶۴-۷۲-۷۳-۷۴-۷۵-۹۳
 خیابان ناصر خسرو ۲۶۴
 د
 داراب ۲۷۱
 داردانیل ۲۶۲-۲۷۱
 داریوش ۲۴-۲۹-۳۷-۹۹-۱۱۶-۱۳۱-۱۶۴-۱۶۵-۲۳۷-۲۵۶-۲۶۱-۲۶۲-
 ۲۷۵
 دجله ۲۳۱-۲۵۶-۲۵۷-۲۵۹-۲۶۱-۲۷۱
 دخمه تهران ۱۰۰-۱۰۱-۱۰۵-۱۰۸-۲۶۸
 دریند ۲۶۳
 دروازه قران ۱۴۵-۲۴۱-۲۴۶
 دره سند ۲۷۶
 دغدویه ۲۶۸-۲۷۰
 دریاچه ارومیه ۱۶۶
 دریاچه میشیگان ۲۷۳
 دریاچه نمک ۱۰۶
 دریای اختسک ۲۵۷
 دریای اژه ۲۷۱
 دریای خزر = دریای مازندران = خزر ۲۵-۳۳-۳۵-۴۰-۴۱-۴۶-۴۷-۴۹-
 ۵۵-۹۰-۹۱-۱۰۴-۱۰۵-۱۱۸-۱۱۷-۱۲۲-۱۲۶-۱۳۶-۱۵۴-۱۵۸-۱۵۹-
 ۱۷۳-۱۷۴-۱۷۵-۱۷۶-۱۷۶-۲۶۳-۲۸۴-۲۶۵-۲۷۰-۲۸۰-
 دریای روم ۲۵۶
 دریای سیاه ۴۰-۴۶-۲۶۴-۲۷۱
 دریای مدیترانه ۲۵۶

سیحون ۲۵۸-۲۶۵
 سیستان ۲۵۸
ش
 شاپور اول ۲۵۲-۲۷۱-۲۷۵-۲۷۶-۲۸۱
 شام ۲۶۰-۲۶۲-۲۷۵
 شاه سلطان حسین صفوی ۱۴۶-۲۷۱
 شاه عباس صفوی ۲۰۳-۲۰۴-۲۰۵-۲۱۰-۲۱۸-۲۲۰-۲۲۶-۲۳۹-۲۷۲-
 ۲۷۴-۲۷۳
 شاه عبدالعظیم ۳۳-۳۴-۴۱-۹۹-۱۰۵-۲۶۳-۲۷۷
 شاه گشتاسب ۲۶۸
 شبه جزیره بالکان ۲۵۶
 شرکت هند شرقی ۲۶۶
 شروان ۲۶۵
 شوستان ۲۵۸
 شوش ۲۴-۲۵۷
 شهربانی کل کشور ۲۶۶
 شهرری = ری ۳۴-۴۱-۹۹-۱۰۰-۱۱۶-۱۷۳-۲۶۰-۲۶۳-۲۶۸-۲۷۰
 شیخ قزندل ۲۶۶
 شیراز ۴۱-۴۳-۱۳۲-۱۳۳-۱۴۵-۱۸۳-۲۱۹-۲۲۲-۲۲۸-۲۳۶-۲۴۰-
 ۲۴۱-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۶-۲۴۸-۲۴۹-۲۶۵-۲۷۴-۲۷۵-۲۷۶-۲۷۹-۲۸۱
 شیر و خورشید ۸۹-۱۴۹-۱۵۲-۱۵۵-۱۵۸-۲۷۸
 شیکاگو ۱۸۳-۲۷۳
ض
 ضحاک ماردوش ۱۱۵-۲۶۹
 ضرابخانه ۶۴
ط
 طالقان ۲۶۱
 طبرستان ۱۱۶-۲۷۰
 طرابلس ۲۵۷
 طرابوزان ۲۶۰

زاینده رود ۲۰۳-۲۷۲
 زرتشت ۸۳-۹۹-۱۱۵-۱۱۶-۱۶۶-۲۶۸-۲۷۰
 زکی خان ۲۷۴
 زئوس ۲۶۸
ژ
 ژاپن ۱۵۴
 ژاندارمری ۵۰
 ژرمن ۲۶۲
س
 سارد ۲۷۱-۲۷۱
 ساسانی ۱۰۰-۱۳۵-۱۴۳-۱۸۶-۲۱۷-۲۳۶-۲۶۰-۲۶۱-۲۷۱-۲۷۳-۲۷۹
 سامانی ۲۶۱
 ساکرامنتو ۲۶۳
 سانسالوادر ۲۷۰
 سانفرانسیسکو ۸۷-۲۶۳-۲۶۶
 ساوه ۱۸۵
 سپهسالار حاج میرزا حسن خان مشیرالدوله ۶۶-۲۶۶
 سپیدرود ۵۵
 سروش ۲۶۹
 سفارت انگلیس در تهران ۶۸
 سمرقند ۲۶۰
 سمنان ۲۷۰
 سنت لوئیز ۸۷-۲۶۶
 سند ۲۵۸
 سورمک ۱۸۶-۲۳۱-۲۷۳-۲۸۰
 سوربانی ۱۶۱
 سوریه ۲۵۷-۲۵۸-۲۵۸-۲۶۲-۲۷۱-۲۷۶
 سوماترا ۴۷-۵۴-۲۶۴
 سوئد ۵۰
 سبیریه ۲۵۷
 سیبتمه ۲۶۸

طهمورث ۲۶۱

ظ

ظهیرالدوله ۲۶۶

ع

عایشه ۲۶۹

عباس میرزا نایب السلطنه ۲۶۸

عبدالحسین میرزا ۲۵۷

عثمان بن طغرل ۲۶۲

عثمانی ۳۷-۱۶۱-۲۵۷-۲۶۲-۲۶۴-۲۶۵-۲۶۶-۲۷۳

عراق ۲۵۷-۲۵۸-۲۶۰-۲۶۱-۲۷۱

عرب ۲۳-۲۴-۳۷-۱۶۷-۲۵۵-۲۵۶

عربستان ۲۵۵-۲۵۶-۲۵۷-۲۶۶

عضدالدوله ۲۵۸

علاء الدین ۱۱۲

علویان ۲۶۸

علی (حضرت امام) ۷۷-۱۰۰-۲۶۳

علی بابا ۲۳۲

علی خان اعتمادالسلطنه ۲۶۶

علی مراد خان ۲۷۴

عیلام ۲۵۶-۲۵۷

ف

فارس = ایالت فارس ۲۴-۸۴-۱۶۵-۲۴۱-۲۴۲-۲۴۳-۲۴۶-۲۴۸-۲۴۹-

۲۵۱-۲۵۸-۲۷۱-۲۷۲-۲۷۵

فاطمه (حضرت) ۷۷

فتحعلی شاه قاجار ۱۰۰-۱۷۳-۱۰۰

فرات ۲۳۱-۲۵۶-۲۵۷-۲۶۰

فرانسه ۲۴-۱۵۲-۲۵۷-۲۶۰

فرقه قلندریه ۲۶۶

فرقه ملامتیه ۲۶۶

فریدون شاه ۲۶۹

فریگیا ۲۵۹

فونیکس ۲۶۳

فضل برمکی ۲۶۸

غلسطین ۲۵۷-۲۷۲

فیلیپ ۲۶۱

ق

قاجار = قاجاریه ۲۵-۴۱-۴۲-۸۳-۱۱۰-۲۶۴-۲۶۶

قبیله پرنی ۲۷۰

قرآن ۱۹۱

قزوین ۴۰-۵۷-۵۸-۱۳۶-۱۴۱-۱۷۴-۲۶۰-۲۷۳-۲۷۹

قسنطنیه ۲۶۲

قشقایی ۲۶-۱۹۹

قصر بهرام ۱۸۶

قصر شیرین ۳۷

قققاز ۳۳-۴۶-۲۶۴-۲۶۹-۲۷۱

قله المپ = کوه المپ

قندهار ۲۷۱

قوچان ۲۷۱

ک

کاخ آپادانا ۲۳۶-۲۷۴-۲۷۵

کاخ بهارستان ۲۶۶

کاخ چهل ستون ۲۱۷-۲۱۸-۲۷۳-۲۸۱

کاخ خشایار شاه ۲۳۵-۲۷۳-۲۷۴-۲۸۱

کاخ عالی قاپو ۲۳۶-۲۷۳

کاخ گلستان ۴۵-۸۹-۲۶۴

کاشان ۱۵۹-۱۹۴-۱۹۷-۱۹۸-۲۰۱-۲۰۲-۲۷۳

کالج سلطنتی ۶۴

کالیفرنیا ۴۱-۲۶۳-۲۶۷

کالیفرنیا جنوبی ۴۱-۲۶۳

کالیفرنیا شمالی ۲۶۳-۲۶۷

کجاوه ۳۷-۲۵۳

کربلا ۱۵۶-۱۵۸-۲۵۳

- کرج ۴۰-۱۰۶
 کرد ۲۶-۸۵-۱۶۰-۱۶۱-۱۶۲-۱۶۳-۱۶۷-۱۶۸-۲۵۸
 کردستان ۱۴۷-۱۵۵-۱۵۷-۲۳۶-۲۶۱-۲۶۲
 کرمان ۸۳-۲۶۳-۲۶۴-۲۶۶-۲۶۸-۲۷۱
 کرمانشاهان ۲۶۱
 کریستف کلمپ ۱۱۷-۲۷۰
 کریسمس ۲۱۲
 کریستوس ۱۶۵-۲۷۲
 کریم خان زند ۲۶۳-۲۷۴
 کشکول ۶۹
 کلدانی ۲۳-۲۵۶
 کلداه ۲۵۶
 کمبوجیه ۲۵۸
 کلمبیا ۲۶۳
 کلن ۲۶۲
 کنگاور ۱۶۰
 کوبا ۲۷۰
 کوروش ۲۹-۳۷-۱۵۳-۱۶۵-۲۳۶-۲۳۷-۲۵۹-۲۷۱-۲۷۲-۲۸۰
 کوه البرز = البرز
 کوه الوند = الوند
 کوه المپ = المپ = قله المپ ۱۱۵-۱۲۳-۲۶۹
 کوه نور ۶۶-۲۶۶
 کویر = کویر لوت ۲۴-۲۵-۲۶-۲۷-۳۱-۳۷-۳۹-۴۰-۴۷-۵۸-۱۰۶-۱۱۱-
 -۱۱۵-۱۲۶-۱۳۵-۱۴۵-۱۵۰-۱۸۴-۱۹۴-۱۹۵-۱۹۶-۱۹۷-۲۰۰-
 ۲۰۲-۲۲۷-۲۳۰-۲۴۰-۲۴۵
 کهکیلویه ۲۵۸
 گت
 گات ها ۲۶۸
 گیرآباد ۱۳۷-۲۳۴-۲۷۱
 گرجستان ۴۶-۲۶۴-۲۶۵
 گرگان ۲۶۰

- گلستان ۲۶۸
 گنجعلی خان ۲۶۶
 گنه گنه ۲۷۴
 گوماتای ۲۵۶
 ل
 لار ۱۲۱-۲۶۱
 لانکاشایر ۲۶۳
 لرستان ۲۹-۲۵۸-۲۶۵
 لطفعلی خان زند ۲۶۳
 لندن ۲۶۳
 لنین گراد ۲۶۳
 لوس نجلس ۲۶۳
 لوکزامبورک ۲۶۰
 لیدی ۲۵۹-۲۷۲
 م
 مادها ۱۱۶-۱۶۴-۱۶۵-۲۵۷-۲۵۸-۲۶۵
 مارکو ۲۷۵
 مارکوپولو ۲۳۷-۲۷۵
 مازندران ۲۶۵-۲۷۰
 ماشاالله خان کاشی ۱۸۲-۲۷۲-۲۷۳
 ماوراء النهر ۲۶۱-۲۶۲
 مجلس شورای ملی ۶۶-۱۱۰-۲۶۶
 محمد = پیغمبر اسلام (حضرت) ۲۴-۱۰۰-۱۰۲-۱۹۰-۱۹۱-۲۵۵-۲۶۸-۲۶۹
 محمد برمکی ۲۶۸
 محمدحسن خان سردار ایروانی ۲۶۶
 محمدحسن خان قاجار ۲۶۳
 محمدشاه قاجار ۲۵۹
 محمدشاه هندی ۲۶۶
 محمد علی شاه قاجار ۲۵۸
 محمود افغان ۲۷۱
 مدائن ۲۶۰

مدرسه شاه ۱۴۶-۲۸۰
 مدیرانه ۲۴-۲۵۶
 مراغه ۲۶۲
 مرداب انزلی ۵۱-۲۷۷
 مرداس ۲۶۹
 مردخای ۹۴-۲۶۸-۲۷۲
 مرغاب ۲۷۲
 مرو ۳۷-۲۶۰-۲۶۱
 مرو دشت ۲۳۷-۲۷۵
 مسجد شاه عباس صفوی ۲۰۵
 مسجد شیخ لطف الله ۲۰۷
 مسجد عالی سپهسالار ۶۶-۲۶۶
 مسعودی ۱۶۳
 مسکو ۴۳-۲۶۳
 مسیح ۲۵۷-۲۵۸
 مشهد ۳۷
 مصر ۲۵۶-۲۵۷-۲۶۲-۲۷۰
 مظفرالدین شاه قاجار ۱۱۰-۱۶۱-۲۶۹
 معین، دکتر محمد ۲۷۰
 مغول ۲۳-۲۴-۴۱-۲۵۶-۲۵۷-۲۶۱-۲۶۳-۲۶۵
 مغولستان ۲۶۵-۲۶۲-۲۵۷
 مقدونیه ۲۶۲-۲۶۹
 مکزیک ۲۵۸
 مکه ۷۹-۱۵۶-۱۹۰-۱۹۱
 ملکه استر ۱۶۴
 ممسنی ۲۵۸
 منچستر ۴۳-۲۶۴
 منتشا ۶۹
 مورچه خورت ۲۷۳
 موزه سلطنتی ۶۶
 موسی برمکی ۲۶۸

موبد موبدان ۱۰۱
 میدان توپخانه ۶۳-۶۵-۶۶-۷۲-۲۶۵
 میدان مشق ۶۶-۲۶۶
 میدان نقش جهان ۲۰۴-۲۲۶-۲۷۳-۲۷۴-۲۸۱
 میرزاده عشقی ۲۵۷
 میرزا رضا کرمانی ۲۶۰
 میندورو ۴۷-۲۶۴
 ن
 نادرشاه افشار ۶۶-۲۶۶
 ناصرالدین شاه ۳۰-۴۳-۴۴-۱۰۹-۱۱۰-۲۵۹-۲۶۰-۲۶۶-۲۶۹-۲۸۰
 ناصرالملک ۲۵۸
 نایب حسین کاشی ۲۷۲
 نبی خان قزوینی ۲۶۶
 نجف ۱۵۶-۱۵۸-۲۵۳
 نژاد آریایی ۲۴
 نقش رستم ۱۴۳-۲۳۶-۲۷۱-۲۷۵-۲۷۶-۲۸۰
 نگاه علی ۲۰۸-۲۰۹
 نیشابور ۲۶۵
 نیویورک ۱۵۰
 و
 واشنگتن ۴۲-۹۵-۱۸۳-۲۶۳
 والریان ۲۷۱-۲۷۶
 وثوق الدوله ۲۷۳
 وزارت امور خارجه ۲۶۶
 وکیل الملک ۲۶۶
 ولاسکت ۱۶۲-۲۷۲
 ویشتاسب ۲۵۶
 ویلز ۲۶۳
 ویلیام تامسون ۱۲۰
 ه
 هارولد- اف وستون ۱۲۹-۱۳۰-۱۴۷-۱۴۸